

Dikkat: Bu e-Kitabı görüntü ayarınızı %100'e ayarlayarak okumanız tavsiye edilir.

Sunu

Fîhi mâ Fîh Mevlâna'nın üç mensur eserinden biridir. Diğer eserleri gibi bu kitap da Mevlâna'nın eliyle yazılmamış; muhtelif konulardaki sohbetleri, yakınları ve müritleri tarafından kaleme alınmış ve kitaplaştırılmıştır. Mevlâna'nın dönemine yakın kaynaklardan Sipehsâlâr'ın risâlesinde adının geçmesi, eserin onun ölümünden önce veya hemen sonra meydana getirilmiş olma ihtimalini doğurmaktadır.

Kitabın adı da yine onu meydana getiren kişiler tarafından konmuş "**O'nun 'İçindeki' İçindedir, İçinde 'İçindekiler' Vardır**" gibi mânâlara gelir. *Fîhi mâ Fîh*, bazı yazma nüshalarda da *Esrârü'l-Celâliyye*, *Risâle-i Sultân Veled* gibi isimlerle geçer .

Fîhi mâ Fîh'in Türkiye ve diğer ülke (özellikle İran ve Hindistan) kütüphanelerinde birçok yazması olup; metni ilk kez 1333/1915 yılında Tahran'da açıklamalarla birlikte basılmıştır. Hindistan'daki baskısı ise 1928 yılında yapılmıştır. Şu ana kadar yapılmış en önemli neşir ise; Tahran Üniversitesi profesörlerinden Bediüzzaman Furûzânfer tarafından beş önemli yazmanın karşılaştırılarak oluşturulduğu ve açıklamaların eklendiği baskıdır. (Tahran, 1330 hş. /1951)

Türkçe Tercümeleri

Fîhi mâ Fîh'i Türkçe'ye ilk kez Ahmed Avni Konuk (ö.1938) tercüme etmiş; fakat neşretmeye muvaffak olamayıp tercümesini Mevlâna Müzesi'ne bağışlamıştır. 73 Fasil olan bu tercüme uzun zaman sonra 1994 yılında yayınlanmıştır. (*Dr. Selçuk Eraydın*, İz Yay. XXIX+332+3s.)

Eserin ikinci tercümesini ise Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Meliha Ü. Tarıkâhya (Anbarcioğlu) yapmıştır. Furûzânfer'in neşri esas alınarak yapılan bu tercüme önemli açıklamalarla birlikte 1954 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları (Maârif Basımevi) arasında yayınlanmıştır. (LVI+403 s.)

Fîhi mâ Fîh'in üçüncü ve (şu ana kadar) son tercümesi ise **Abdûlbaki Gölpinarlı** tarafından yapılmış ve bu tercüme de 1959 yılında yayınlanmıştır. (İst. Remzi Kitapevi, XXIII+299 s.)

Diğer Dillerdeki Tercümeleri

Eser, Alman şarkiyatçılarından Prof. Dr. Annemarie Schimmel tarafından «*Von Allem und vom Einen*» adıyla Almanca'ya tercüme edilmiş ve yayınlanmıştır. (München, 1988, 382s.)

Fîhi mâ Fîh'in tesbit edebildiğimiz bir diğer tercümesi ise, Urduca'ya yapılmış çevirisidir. Abdürreşid Tebessüm tarafından yapılan bu Urduca tercüme de 1965 yılında Lahor'da basılmıştır. (*Melfûzât-ı Rûmî, Fîhi mâ Fîh*, ? Baskı, 1991, 364 s.)

Dili, Üslubu ve Konuları

Mevlâna'nın diğer eserleri gibi Farsça olan bu kitabın birkaç bölümü Arapça'dır. Farsça'sı ise sohbet konularını içerdiği için konuşma diline oldukça yakındır.

61 bölümden oluşan eser «Mevlâna diyor ki», «Hüdavendigâr şöyle buyurdu» gibi konu başlıklarıyla Mevlâna'nın **tasavvufî** konulardaki sohbetlerini içermekle birlikte, **Mesnevî**'de yer alan bazı konuların zikredilmesi ve bunların açıklanması bakımından da **Mesnevî'nin şerhi** olarak da değerlendirilir. Mesnevî'de vezin ve kafiye söz konusu olduğundan Mevlâna orada istediklerini tam açamaz, oysa *Fîhi mâ Fîh* mensur olduğu için istenilen şeyleri söylemek daha

kolaydır.

Mevlâna bu eserinde de diğer eserlerinde olduğu gibi bahsettiği konulara açıklık getirmek için başta Âyet ve Hadisler olmak üzere hikaye ve bazı tarihi olaylara değinir; bazen diğer şairlerden bazen de Mesnevî'sinden ve şiirlerinden beyitler nakleder.

Eserde, babası Sultânül-Ulemâ Baha Veled, hocası Tirmizî, hem-hâli Şems, halifesi ve dünürü Selâhaddin Zerkûb'un adlarını da anan Mevlâna, bazen bu şahısların sözlerinden ve bunların muhatap oldukları olaylardan nakillerde bulunur.

Fîhi mâ Fîh'in bazı bölümleri de ya müritlerden birinin sorduğu soruya Mevlâna'nın cevabını içerir; yada Mevlâna'nın huzuruna gelen bir cemaatle yapılmış sohbetleri kapsar...

Yard. Doç. Dr. Nuri Şimşekler
S.Ü. Fen-Edebiyat Fak. Öğ. Ü.

Yorumsuz'un Notu: Okuyacağınız eser Abdülbaki Gölpınarlı'nın çevirisi olup "Konya ve Mülhakatı Eski Eserleri Sevenler Derneği" yayınıdır.

Düşüncenin Yeni Dünyası
yorumsuz

www.yorumsuz.net.tc

FÎHİ MÂ-FÎH

- 2 -

Hız. Mevlâna Celâleddin-i Rumî

Düşüncenin Yeni Dünyası
YORUMSUZ

www.yorumsuz.net.tc

tarafından derlenerek size e-kitap olarak sunulmuştur. Kaynak: www.semazen.net'e teşekkür ederiz.

Basım: Temmuz 2006

Zamansız-Sonsuz Boyutun kapısını açmak için . . Kozmik Bilinç için . .
Olanların ÖTESİNE gitmek için . . Olanların ardındaki ŞİFRELERİ çözmek için . .

Yayın Listemiz >>> Sayfa 83

- yorumsuz bildiri -

İnsanlığa gerçekleri anlattığına inandığımız düşünürlerin,
yazarların, aydınlanmışların ilimsel üretimlerini
sizlerle paylaşmaktan başka bir arzumuz yoktur.

Biz bir başka insanı değişim-dönüşüme uğratamayız.

Bizim yapabileceğimiz tek şey;
değişim-dönüşümün meydana gelebileceği,
hoşgörü ve sevginin girebileceği bir alan, bir boşluk yaratmaktır.

Dileğimiz size yararlı olabilmek...

Evreni (algılayamadıklarımız dahil) yöneten ve
farklı adlarla işaret edilen Yüce Gücün,
bu arzumuzu yerine getirmemiz için, önümüzü açık etmesini diliyoruz;
‘Eğer bu duanın gerçekleşmesi, bizler ve tüm yaşam adına en iyisi olacaksa...’

Düşüncenin Yeni Dünyası
yorumsuz

www.yorumsuz.net.tc

FÎHİ MÂ-FÎH

-2-

İçindekiler

<u>Sayfa</u>	<u>Sayfa</u>
7 - 16. Bölüm	63 - 27. Bölüm
14 - 17. Bölüm	64 - 28. Bölüm
19 - 18. Bölüm	67 - 29. Bölüm
23 - 19. Bölüm	72 - 30. Bölüm
24 - 20. Bölüm	76 - 31. Bölüm
29 - 21. Bölüm	77 - 32. Bölüm
34 - 22. Bölüm	79 - 33. Bölüm
36 - 23. Bölüm	83 - <i>Yayın Listemiz</i>
43 - 24. Bölüm	
45 - 25. Bölüm	
51 - 26. Bölüm	
	Düşüncenin Yeni Dünyası YORUMSUZ www.yorumsuz.net.tc

FÎHİ MÂ-FÎH

- 2 -

RAHMÂN VE RAHÎM ALLAH ADÎYLE; ONA DAYANIRIM BEN

16. BÖLÜM

(Mevlânâ) buyurdu ki:

Sevilen her şey güzeldir; fakat aksine her güzel olanın sevimli olması gerekmez. Güzellik, sevimliliğin bir parçasıdır; sevimli olmaktır temel olan. Sevimlilik oldu mu, elbette güzellik de olur: bir şeyin parçası, tümünden ayrılamaz; onunla beraberdir, birdir.

Mecnûn'un zamanında Leylâ'dan daha güzel olanlar vardı; fakat Mecnûn'a, Leylâ'dan daha güzel olanlar var, onları getirelim dediler. Dedi ki: Leylâ'nın şeklini sevmiyorum ki ben; Leylâ bir şekil değil; Elimde bir kadehe benzer Leylâ. Ben o kadehle şarap içerim. Şu halde ben, içip durduğum o şaraba âşığım. Siz kadehi görüyorsunuz, şaraptan haberinizi bile yok.

Bana altınlarla bezenmiş, mücevherlerle süslenmiş kadeh sunsalar, fakat içinde sirke olsa, yahut şaraptan başka bir şey bulunsa ne işim var o kadehle benim? İçinde şarap olan eski kırık bir kabak o kadehten, hattâ o kadeh gizi yüzlerce kadehten daha iyidir bence; fakat şarabı kadehten ayırt edebilmek için bir aşk, bir şevk gerek.

Hani aç, on gün bir şey yememiş biriyle günde beş kere yemek yemiş bir tok... İkisi de ekmeğe bakar amma tok, ekmeğin şeklini görür; açsa ekmeği değil, canı görür; can görünür ona ekmek. Çünkü ekmek kadehe benzer, tadıysa içindeki şaraptır sanki; o şarap ancak iştah, özleyiş gözüyle görülebilir. Şimdi iştahlan, özle de şekli görme, varlık âleminde, her yerde sevgiliyi gör.

Şu halkın şekli, kadehlere benzer; şu bilgiler, hünerler, sanatlar da kadehteki nakışlardır. Görmez misin, kadeh kırıldı mı, o nakışlar kalmaz. Şu halde iş, kalıp kadehlerindeki şarapta, o şarabı içen ve gören kişide. "Kalanlar, iyi şeylerdir."

Soru soranın sorucu alabilmesi için önceden iki şeyi düşünmesi gerek. Birisi şu: Soracağım, soracağım amma ne soracağım, yanılıyor muyum, soracağım şeyden başka bir şey var mı? İkincisi de şu: Düşünmeli ki benim bilmediğim bundan daha iyi, daha yüce bir soru, bir hikmet var mı? Artık anladık, bildik ya; "Soru, bilginin yarısıdır." Bu yüzdendir ki herkes, birisine yüz tutmuştur.

Fakat herkesin dilediği Tanrıdır; o umuyla ömrünü harcar-gider. Yalnız bu arada doğruyu bulan, yüzünde padişahın çevgeninin izi olan kimdir, bunu ayırt edip bilecek biri gerek ki Tanrı birdir desin, Tanrıyı bir bilsin. Suya dalıp boğulan, o kişidir ki su, istediği gibi oynar onunla, o suyla oynayamaz.

Yüzen de, boğulan da, ikisi de sudadır amma bunu su götürür, su taşır; yüzense kendi gücüyle, kendi dileğiyle yüzer. Boğulanın her oynayışı, her işi, her sözü, sudandır, kendinden değil. O arada, bir bahanedir. Hani duvardan bir ses duyarsın ya; bilirsin ki duvardan gelmiyor o ses, duvarı söyleten biri var. Erenler de böyledir işte... Ölmeden önce ölmüştür onlar; kapı-duvar kesilmişlerdir; onlarda kıl kadar bir varlık bile

kalmamıştır. Tanrı gücünün- Tanrı kuvvetinin elinde bir kalkana benzerler. Kalkanın oynayışı, kendiliğinden değildir. "Ben Tanrıyım" demenin anlamı da budur işte.

Kalkan der ki: Ben arada yokum, oynayışım, Tanrı elinin oynayışından. Bu kalkanı Hak görün, Hakla pençeleşmeye kalkışmayın. Çünkü böylesine bir kalkanı yaralamaya kalkışanlar, gerçekte Tanrıyla savaşa girişmişler, Tanrıya saldırmışlardır.

Âdem'in zamanından şimdiye dek başlarına neler gelmiştir bu çeşit kişilerin, duy da anla. Firavun, Şeddâd, Nemrûd, Âd kavmi, Lût kavmi, Semûd kavmi gibi... Sonları da yok hani. Öylesine kalkan, kıyâmete dek var, zamandan zamana ulanır-gider. Kimisi peygamberler şeklinde görünür, kimisi erenler şeklinde; böylece de iyileri kötülerden ayırt ederler, düşmanları dostlardan ayırırlar.

Şu halde her eren, Tanrının kesin delilidir halka; halkın mertebesi, makamı, ona olan ilgisi kadardır. Ona düşmanlıkta bulunursa Tanrıya düşmanlık etmiş olurlar. Dostluk etmeye çalışırlarsa Tanrıya dostluk ederler. "Onu gören beni görür, ona kasteden bana kasteder."

Tanrı kulları, Tanrı hareminin mahremleridir. Hadımlar gibi hani; Tanrı, varlık, istek, hiyânet damarlarını tâ kökünden koparıp kesmiş, onları tertemiz bir hale getirmiştir; böylece de bütün dünya onlara hizmetçi olmuştur. Onlar, öylesine sırlara mahrem olmuşlardır ki "Tertemiz olanlardan başkaları dokunamaz onlara, anlayamaz onları."

(Mevlânâ) buyurdu ki;

Büyüklerin kabrine arkasını çevirmiştir amma inkârından, gafletinden değil; yüzünü onların canına çevirmiştir o. Çünkü ağızımızdan çıkan bu söz, onların canıdır. Bedene arkasını döner, yüzünü cana tutarsa ziyarı yok.

Bir huyum var benim; hiçbir gönlün bana kırılmasını istemem. İşte şuracıktaki bir bölük halk, semâ' ederken bana çarparlar. Bâzı dostlar da onları men eder. Bu, bana hoş gelmez. Yüz kere söylemişimdir, benim için kimseye bir şey söylemeyin; ben râzıyım ona.

O kadar gönül alıcıyım, gönül yapmayı isterim ki yanıma gelen şu dostların canları sıkılır korkusuyla şiir söylerim, onunla oyalanmalarını dilerim. Yoksa ben nerdeyim, şiir nerde? Vallahi şiirden usanmışım ben; bence şiirden beter bir şey yok.

Hani şuna benzer bu: Birisi, konuğunun dileğine uyar da o işkembeye el atar, onu yıkamaya koyulur; çünkü konuğun iştahı işkembeyedir. Bana da şiir söylemek gerek. İnsan, filân şehirde hangi kumaş gerek, hangi kumaşı alıyorlar; buna dikkat eder de onu alır, onu satar; isterse matahların en aşağısı olsun.

Bilgiler elde etmeye çalıştım; öğrendim-belledim. Yüksek kişiler, gerçeğe erenler, akıllı-fikirli adamlar, uzağı görenler, derin bilginler, yanıma gelince onlara eşi olmayan, güzel mi güzel, ince mi ince şeyler anlatayım diye bütün o bilgileri burada topladı, o zahmetleri buraya getirdi, yığdı; ben ne yapabilirim?

Bizim ilimizde, bizim toplumumuzda şâirlikten daha ayıp bir iş yoktu. O ilde kalsaydık onların tabiatlarına uygun bir ömür sürer, ders vermek, kitaplar meydana getirmek, öğüt vermek, vaz etmek, zâhitlikte bulunmak, ibâdetlere koyulmak gibi onların istediği

şeylere sarılırdık.

Emîr Pervâne bana dedi ki: Temel olan ibâdetdir. Dedim ki: İbâdet ehlini, ibâdet dileyeni göster de ben de onlara ibâdet nedir, göstereyim. Sen şimdi söz istiyorsun, kulağını vermişsin, bir şey işitmek, bir şey duymak isteğindesin; söylemezsem üzülürsün. İbâdet iste de ibâdet nedir, göstereyim sana. Biz, dünyada er arıyoruz ki ona ibâdet nedir, gösterelim.

İbâdet müşterisi bulamıyoruz, söz müşterisi buluyoruz da sözle oyalanıyoruz. Mâdem ki ibâdet etmiyorsun, ne bilirsin sen, ibâdet nedir? İbâdet, ibâdetle öğrenilebilir; bilgi bilgiyle anlaşılabilir. Şekil, şekille öğrenilir; anlam, anlamla. Biz yolda olmuşuz, ibâdete koyulmuşuz, ne çıkar; kim görebilir bizi? Yolcu yok, yol, ıp-ıssız.

Zâten bu ibâdet, namaz, oruç değil ki. Bunlar, ibâdetin şekilleri; asıl ibâdet, özdeki anlam. Âdem'in zamanında tâ, Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin, Muhammed'in zamanına dek namaz, oruç bu şekilde değildi, fakat ibâdet gene de vardı.

Şu halde bu, ibâdetin şeklidir, ibâdetse insandaki anlamdır. Hangi ilaç tesir etti dersin ya; orda tesir edişin şekli yoktur, ancak anlamdır orda bulunan. Bu adam, filân şehirde vergi memurudur derler fakat memurluğun şeklini göremezler ki... Onunla ilgili işler yüzünden ona vergi memuru derler. Şu halde ibâdet de halkın anladığından başkadır.

Onlar, ibâdet, şu görünen şekildir sanırlar. İki yüzlü, içi dışına uymaz biri, o ibâdeti yerine getirirse kendisine hiçbir faydası yoktur; çünkü onda gerçeklik ve inanç anlamı yoktur ki. Her şeyin temeli sözdür, söz. Senin sözden haberin yoktur da ondan hor görüyorsun onu.

Söz, ibâdet ağacının meyvesidir; çünkü ibâdet de sözden doğar. Ulu Tanrı, evreni sözle yarattı; "Ol, der, olur" dedi. İnanç gönüldedir, sözle söylemezsen fayda etmez. Namaz bir iştir; fakat Kur'ân okumazsan doğru olmaz. Sözün değeri yoktur dediğin zaman bile bu değersizliği gene sözle söylüyorsun; nasıl olur da değeri olmaz sözün? Sözün değeri yoktur sözünü duyuyoruz ya senden; bunu da sözle söylüyorsun.

Birisi, bir hayır işler, bir güzel iş yaparsak Tanrıdan karşılığını ummamızın, beklememizin ziyanı var mıdır, yok mudur diye sordu.

(Mevlânâ) buyurdu ki: Ey vallâh, umut beslemek gerek. İnanç da bu korkudur, bu umuttur. Birisi benden, ummak güzel, hoş, bu korku da ne diye sordu. Dedim ki: Sen bana umutsuz bir korku göster; yahut korkusuz bir umut göster. Çünkü bunlar, birbirinden ayrılmaz; biri olmadan öbürü olmaz; nasıl oluyor da böyle bir soru soruyorsun?

Meselâ birisi buğday eker, buğdayın bitmesini umar elbet; umar amma bu umuda ya bir ziyan gelirse, ya bir afata uğrarsa diye bir korku da vardır. Şu halde anlaşıldı ya, korkusuz umut yok; umutsuz korku, yahut korkusuz umut, hiç mi hiç düşünülemez.

Şimdi umutlanır, karşılık olarak bir lûtf bekler, umarsa biri, kesin olarak o işe daha sıkı sarılır, daha çok çalışır- çabalar. O umu, kanadıdır onun; kanadı ne kadar kuvvetli olursa uçuşu, o kadar çok olur. Umutsuz kalırsa tembelleşir, artık onun elinden ne bir şey gelir, ne kulluk eder. Hani sayrı, acı ilâcı içir, on tane tatlı şeyden vazgeçer ya; onun gibi. Sayrı, sağlık umusunu beslemeseydi nerden, nasıl dayanırdı buna?

İnsan, konuşan hayvandır, insan hayvanlıktan, bir de sözden meydana gelmiştir.

Hayvanlık, boyuna ondadır, ayrılmaz ondan; söz de böyledir, boyuna vardır onda. Görünüşte söz söylemese bile boyuna söyler, konuşur insan. Toprakla bulanmış suya benzer insan, arı-duru su, onun sözüdür, toprağı da hayvanlığı. Fakat toprak, eğretidir onda. Görmüyor musun? O topraklar, o bedenler, geçip gittiler, çürüyüp eridiler, iyiye-kötüye âit sözleri, hikâyeleri, bilgileri kaldı ancak.

Gönül sahibi, tümdür. Onu gördün mü herkesi, her şeyi görmüş olursun. Çünkü "Bütün avlar yaban eşeğinin karnında." Dünyadaki bütün halk, onun parça-buçuğudur, odur tüm.

Şiir

İyi-kötü, her şey, herkes, dervişin parça-buçuğudur;

Böyle olmayan adam, derviş değildir.

Şimdi tüm olan onu gördün mü, kesin olarak bütün kâinatı görmüş olursun. Onu gördükten sonra kimi görürsen bir kere daha onu gördün demektir. Onların sözleri de tümün sözleridir. Onların sözlerini duyduktan sonra duyduğun her söz, bir kere daha duyulmuş, işitilmiş sözdür.

Kim onu bir konakta görürse sanki

Bütün insanları görmüştür, bütün yerleri (*)

A insan, Tanrı kitabı sensin, sen.

Padişahın güzelliğine bir aynasın sen.

Kâinatta ne varsa senden dışarda değil;

Ne istiyorsan kendinden iste, kendinde ara...

Ne arıyorsan sensin, sen.

(*)Arapçadır.

17. BÖLÜM

Nâib dedi ki:

Bundan önce kâfirler, putları öperler, putlara secde ederlerdi. Biz de şu zamanda onun tıpkısını yapıyoruz. Gidiyor, Moğollara secde ediyoruz; sonra da kendimizi Müslüman sayıyoruz. Ayrıca içimizde hırs, istek, kin, haset gibi bunca put var; bunların hepsine de itâat etmedeyiz; hem içten, hem dıştan biz de aynı işi yapıyoruz; sonra da kendimizi Müslüman sayıyoruz.

(Mevlânâ) buyurdu ki:

Amma burada bir başka şey var. Hatırınıza şu kötüdür, beğenilmeyecek bir şeydir düşüncesi geliyor ya; gönül gözünüz, kesin olarak niteliksiz bir pek büyük şey görmüştür ki bu, size kötü, çirkin görünüyor. Acı su, tatlı suyu içmiş olana acı gelir. "Her şey, zıddıyla meydana çıkar."

Şu halde Ulu Tanrı canınıza inanç ışığını vermiş ki bu işleri çirkin görüyorsunuz. Demek ki güzelin karşısında bu çirkin görünüyor. Böyle olmasaydı neden başkalarında bir dert yok; ne haldeyseler hallerinden memnunlar; iş bundan ibâret diyorlar. Ulu Tanrı, size dileğinizi verecektir; elde etmeye çalıştığınızı elde edeceksiniz. "Kuş kanatlarıyla uçar, inanç sahibi himmetiyle.

Yaratıklar üç sınıftır. Kimisi meleklerdir, salt akıldır hepsi; ibâdet, kulluk, Tanrıyı anış, onlara tabiattır, yiyip içmedir, onunla geçirirler, onlara yaşayış budur; hani balığın suda yaşadığı gibi; balığın canı da sudur; yatağı, yastığı da.

Meleğe teklif de yoktur; çünkü şehvetten arınmıştır, ter-temizdir. Şehvete düşmüşse, nefsine, havasına uymazsa ne var ki? Zaten bunlardan arınmıştır o. Hiç savaştırmaz nefsiyle. İbâdet etse bile ibâdetini saymazlar; çünkü bu, onun yaratılışından ileri gelir, onsuz olamaz ki. Yaratıkların kimisi de hayvandır. Onlar salt şehvettir, kötülük yapma diyen akıl yoktur onlarda; insanlara olduğu gibi onlara teklif yoktur.

Yoksul insana gelince; O, akılla şehvetten meydana gelmiştir. Yarı melektir, yarı hayvan. Yarı yılanıdır, yarı balık. Balık oluşu, suya çeker, yılanlığı toprağa sürer onu; çekiştirir, savaşta. "Akıllı şehvetini yenen, meleklerden yücedir; şehveti aklını yenen hayvanlardan aşağı."

Melek bilgiyle kurtuldu; hayvan bilgisizlikle kurtuldu;

İnsanoğluysa ikisinin arasında çekişe-dövüşe kaldı-gitti.

Şimdi insanların kimisi, akla o kadar uydu ki tümünden melek oldu, salt ışık kesildi-gitti. Bunlar peygamberlerdir, erenlerdir; korkudan da kurtulmuşlardır, umudan da. "Ne korku vardır onlara, ne hüznlenirler onlar." Kimisinin de şehveti, aklına üst olmuştur. Bunlar da tam hayvan olmuşlardır. Kimisi de kavga, savaş içinde kalmıştır. Bunlar içlerinde dert, ağrı, feryâd, özleyiş beliren bir bölüktür; bu çeşit yaşayışlarını hoş görmez bunlar. Bunlar, inananlardır. Erenler, bunları konaklarına ulaştırmayı, kendilerine döndürmeyi beklerler, şeytanlar da onları aşağılıkların en aşağısına çekmeyi beklerler.

Şiir

Biz de istiyoruz, başkaları da istiyor;

Bakalım, baht kimin olacak, devlete kim ulaşacak?

"Allahın yardımı gelince.... Sûrenin sonuna dek." Zâhir müfessirleri şöyle tefsîr ederler: Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin. Mustafâ, dünyayı Müslüman edeyim, Tanrı yoluna sokayım diye çalıştı, çabaladı. Öleceğini anlayınca âh dedi, ömrüm yetmedi ki halkı çağırayım. Ulu Tanrı dedi ki: Gam yeme, şu anda geçip gidiyorsun; orduyla, kılıçla iller aldın, şehirler zaptettin ya, ben ordusuz olarak her yeri, herkesi sana uydurayım, inanç sahibi edeyim.

Bunun nişânesi de işte şu: Ölerken halkın, kapıdan bölük-bölük girdiğini, takım-takım Müslüman olduğunu göreceksin. Bunu gördün mü de bil ki yolculuk vaktin geldi-çattı; Tanrının noksan sıfatlarından arı olduğunu söyle, ondan yargılanma dile ki oraya göreceksin artık.

Fakat gerçeğe ulaşanlar derler ki manası şudur; insan sanır ki, kötü işleri kendi gücüyle, kendi çabasıyla kendisinden giderebilirler. Fazla savaşır, gücünü-kuvvetini daha çok harcar, fakat gideremez; umutsuz bir hale düşer. Ulu Tanrı ona der ki:

O işi gücünle-kuvvetinle başaracağını sandın. Bu bir yol-yordamdır ki koymuşum; yâni neyin varsa yolumuza dök-saç; ondan sonra bizim başışımız gelir-çatar. Şu sonu gelmez, bitip tükenmez yolda bu artık elle, bu artık ayakla yürü, yol al; biz biliyoruz ki şu artık ayakla bu yolu aşamazsın sen. Hattâ yüz bin yıl yürüsen bir konaklık yol bile gidemezsin. Fakat mâdemki bu yola düştün, elden-ayaktan kaldın, düşüp yerlere serildin, artık hiç gücün-kuvvetin kalmadı mı, ondan sonra Tanrı yardımı elinden tutar.

Hani çocuk süt emdikçe kucakta taşınır, büyüdü mü yürüsün diye onu kucaktan indirirler, yere bırakırlar. Şimdi de gücün-kuvvetin bitti artık. Gücün-kuvvetin varken savaşıp dururdun; arada-sırada uykuyla uyanıklık arasında, yahut da uyanikken sana bir lûtufta bulunurduk da onunla biz arama yolunda kuvvet bulurdun, umutlanırdın. Şimdi, şu anda araç da kalmadı ya; artık bizim lûtuflarımızı, başışlarımızı, yardımlarımızı seyret; bölük-bölük başından dökülür-saçılır onlar. Yüz binlerce çalışıp çabalamayla bir zerresini bile göremezsın bu lûtufların.

Şimdi bunları gördün, bu devlete erdin ya; "Rabbin: Överek noksan sıfatlardan arı olduğunu söyle onun" o işi kendi-kendine başarırın, elinden gelir o iş sanmıştın ya, o

sanıdan, o düşünceden tövbe et artık. Bu işi başarmayı kendinden bildin, bizden değil; fakat şimdi gördün ya; bu işi başarma, bizdendir; "Yarlıganma dile; gerçekten de o, tövbeleri kabul eder."

Biz Emîrî dünya için, yahut bilgisi, ibâdete koyulması yüzünden sevmiyoruz. Başkaları bunlar için severler; çünkü Emîr'in arkasını görmüşlerdir, yüzünü değil. Emîr aynaya benzer, bu huylar da tıpkı değerli incilerdir, altınlardır; bunları aynanın ardına koymuşlardır.

Altına âşık olanların, inciye tutulanların gözleri aynanın ardındadır. Aynaya âşık olanların gözleriye altında, incide değildir; onlar boyuna aynaya yüz tutmuşlardır; aynayı ayna olduğu için sever onlar; çünkü aynada güzel yüz seyredeler; usanmazlar aynadan. Fakat yüzü çirkin olan, ayıplı olan, aynada bir çirkin, bir ayıplı yüz görür, aynanın yüzünü çevirir; o incileri mücevherleri diler. Evet; aynanın ardına binlerce çeşit nakışlar yaparlar, mücevherler korlar; bundan aynaya ne ziyan var.

Ulu Tanrı, hayvanlıkla insanlığı karıştırdı, ikisi de meydana çıksın diye; "Her şey zıddıyla belli olur, meydana çıkar." Çünkü zıddı olmadıkça, zıddını söylemedikçe hiçbir şey, târif edilemez; imkân yoktur buna. Ulu Tanrının zıddı yoktur da onun için "Ben bir gizli defineydim, bilinmeyi diledim, sevdim" demiş, ışığı meydana çıksın diye karanlıktan ibaret olan şu kâinatı yaratmıştır; gene böylece peygamberlerle erenleri meydana çıkarmış, "Sıfatlarımla halka görün" demiştir.

Onlar, düşmanın dosttan, tek, eşsiz kişinin yabancından ayrılması, belli olması için Tanrı ışığını elde etmiş olanlardır. O anlama, zâten anlam bakımından zıt yoktur, görünüşte zıddı vardır onun. Hani Adem'in karşısında İblis, Mûsâ'nın karşısında Firavun, İbrâhim'in

karşısında Nemrûd, Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin, Mustafâ'nın karşısında Abû-Cehl gibi tıpkı... Sonu da yoktur bunun. Şu halde anlam bakımından zıddı yoktur amma erenlerle Tanrıya bir zıt belirlemede; hem de halk, onlara ne kadar düşmanlık ederse, ne kadar aykırı hareket ederse işleri o kadar yücelmede onların, o kadar yayılıp tanınmada. "Tanrı ışığını nefesleriyle söndürmek isterlerse de Tanrı, kendi ışığını tam parlatır; kâfirler hoş görmeseler de böyledir bu."

Ay, ışığını saçar, köpek de ürür-durur; Ayın ne suçu var? Köpeğin huyu bu. Gökyüzünde ne varsa Ayla ışıklanır; Yeryüzünde bir kırağdan ibâret olan köpek de nedir ki?

Birçok kişiler vardır ki Ulu Tanrı onları nîmetle, malla, altınla, beylikle azâplandırır; oysa ki onların canları, bunlardan kaçır. Bir Tanrı yoksulu, Arab ilinde, ata binmiş bir bey gördü; alnında peygamberlerin, erenlerin ışığı vardı. Bunu gördü de dedi ki: Kullarını nimetlerle azaplandırıran Tanrı, arıdır noksan sıfatlardan.

18. BÖLÜM

Şu hâfız Kur'ân'ı doğru okuyor. Evet, Kur'ân'ın şeklini doğru okuyor amma anlamdan haberi yok. Delili de şu: Anlamı söylersen reddeder, sözleriyle korü-körüne okur-durur. Şuna benzer bu: Adamın biri, eline bir kunduz alır. Ondandır daha güzel bir kunduz getirirler, istemez. Anlarsınız ki kunduzu tanımıyor, bilmiyor bu adam. Birisi bu kunduzdur demiş ona, o da ona uyup kunduzu eline almış. Hani ceviz oynayan çocuklar gibi; oynarlar amma cevizin içini versen, yağın versen istemezler; ceviz, şakır-şakır ses çıkaran şeydir, bununsa şakır şakır şakırdaması yok derler.

Tanrının hazneleri çoktur. Tanrının bilgileri çoktur. O hâfızın bilgisi var da Kur'ân'ı okuyorsa peki, neden öbür Kur'ân'ı reddediyor? Bir hafıza söyledim, anlattım; dedim ki: Tanrı Kur'ân da diyor ki: "Söyle, deniz sözlerine mürekkep olsa o mürekkep, Rabbimin sözleri bitmeden tükenir-gider." Şimdi, bu Kur'ân, elli dirhem mürekkeple yazılabilir. Bu söz, Tanrı bilgisine bir işaretler; Tanrı bilgisiyse yalnız bu kadar değildir. Bir aktar, bir parça kağıda bir ilaç koysa, sen de bütün aktar dükkânı bu kağıt parçasındandır desen aptallıktır bu. Mûsâ'nın, İsâ'nın, bunlardan başka peygamberlerin zamanında da Kur'ân vardı, Tanrı sözü vardı, fakat Arapça değildi. Bunu anlattım, o hafıza tesir etmedi; ben de vazgeçtim.

Rivayet etmişlerdir, Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin, Peygamber'in zamanında sahabenin her biri, bir sûre, yarım sûre ezberlemişti. Ezberleyeni de pek büyük görürler, bir sûre ezberinde diye parmakla gösterirlerdi. Bunun sebebi de şuydu: Onlar, Kur'ân'ı içiyorlardı, yiyorlardı, sindiriyorlardı. Bir batman, yahut iki batman ekmek yemek, büyük bir iştir. Ancak ağza alınır, çiğnenir, çıkarılırsa bin eşek yükü ekmek de yenebilir.

"Nice Kur'ân okuyan var ki Kur'ân, lanet eder onlara" denmiş. Bu söz, Kur'ân'ın anlamını anlamayanadır. Amma bu da iyidir. Tanrı şu dünyayı kursunlar, yapsınlar diye bir bölük halkın, gafletle gözlerini bağlamıştır. Kimisini öbür dünyadan gaflete salmasaydı dünya, hiçbir vakit mâmur hale gelmezdi. Kuruluşları, mâmurluğu meydana getiren gaflettir. Şu çocuk da gafletle büyür, boy atar. Akli olgunlaştı mı artık boy atmaz. Şu halde mâmurluğu meydana getiren, kurup yapmaya sebep olan gaflettir; yıkıma sebep olan da uyanıklıktır.

Şimdilik söz söylüyorum ya, sebebi ikiden artık değil. Ya hasetten söylüyorum, ya

esirgeme yönünden. Hased olamaz, hâşâ... Çünkü hased etmeye değen bir şeye hased etmek yazıktır, değmiyene hased etmek de ne oluyor ki? Sözüm, ancak pek esirgediğimdendir, pek acıdığımın; istiyoruz ki aziz dostu anlama çekelim.

Anlatırlar ya hani, bir adam Hacca giderken çöllere düştü. Pek susadı. Tâ uzakta küçücük bir çadır gördü. Oraya gitti, bir halayıkçağız gördü. Adam, konuğum ben, dileğim var diye bağırdı. Oraya vardı, su istedi. Öylesine bir su verdiler ki ateşten sıcaktı, tuzdan acı. Dudaktan damağa damaktan karna giderken gittiği her yeri yakıyordu. Adam, pek acıdı da o kadına öğüt vermeye koyuldu; dedi ki: Sizin bende hakkınız var, çünkü sizin yüzünüzden biraz esenleştim. Kayırmam coştı da ondan söylüyorum; sözlerimi dinleyin. Bağdat şuracıkta, Kûfe de, Vâsıt da, başka büyük şehirler de yakın size. Kötürüm bile olsanız sürüne sürüne yuvarlana-yuvarlana oralara varabilirsiniz. Oralarda pek güzel, pek tatlı sular vardır; çeşit çeşit yemekler, hamamlar, nîmetler, hoşluklar vardır. O şehirlerin tatlarını saydı-döktü. Derken, o Arabin kocası geldi. Birkaç çöl fâresi avlamıştı. Karısına pişir şunları dedi. Ondan konuğa da verdiler. İster-istemez yedi. Konuk gece yarısı çadırın dışında uyudu. Kadın, bu konuk neler dedi, neler anlattı, duydun mu dedi. Konuğun anlattıklarını bir eksiksiz kocasına anlattı. Kocası olan Arap, hay karı dedi, bu çeşit şeyleri dinleme; dünyada hasetçiler çoktur; esenliğe, devlete kavuşanları gördüler mi hased ederler; onları bu esenlikten etmek, bu devletten yoksun bırakmak isterler.

Şimdi bu halk da böyledir. Esirgeme yüzünden birisi öğüt verse hased ediyor derler. Fakat o adamda bir maya varsa sonunda anlama yüz tutar. Çünkü ona Elest gününde bir katredir, damlamıştır; sonunda o katre, işkillerden, mihnetlerden kurtarır onu. Gel, niceye bir uzak kalacaksın bizden, niceye bir ilişkiler, sevdâlar içinde bunalıp duracaksın? Fakat insan, bir topluluğa ne söz söyleyebilir ki o topluluk, o çeşit sözü ne

bir kimseden duymuştur, ne şeyhinden.

Mayasında ululuk olmayan,

Büyüklerin adlarını duymaya dayanamaz.

Anlama yüz tutmak, önce o kadar güzel görünmez amma gittikçe tatlılaşmaya başlar. Görünüşün tersinedir bu. Şekil önce güzel görünür, onunla ne kadar çok düşer-kalkarsan o kadar soğursun ondan. Nerde Kur'ân'ın şekli, görünüşü, nerede Kur'ân'ın anlamı. İnsana bak; nerede şekli, nerede anlamı? İnsanın şeklindeki anlam gitti mi bir soluk bile evde bırakmazlar onu.

Tanrı sırrını kutlasın, Mevlânâ Şemseddîn buyurur, anlatırdı. Büyük bir kervan bir yere gidiyormuş. Çöle düşmüşler. Ne bir mâmurluk bulmuşlar, ne bir içim su. Derken ansızın bir kuyuya rastlamışlar; fakat kovası yokmuş. Bir kab elde ederler, ip bulurlar. Kaba bağlayıp kuyuya sallarlar. Çekince bakarlar ki ip kesilmiş kova yoktur. Bir kap daha bulup sallarlar. Çekince bakarlar ki ip kesilmiş, kova yok. Bir kap daha bulup sallarlar. Gene ip kesilir. Derken kervandan birini iple kuyunun dibine indirirler, o da çıkmaz, orda kalır. Kervanda akıllı biri varmış; o, ben ineyim der. Onu sallarlar. Kuyunun dibine varması yaklaşıncı korkunç bir Zenci karşısına çıkar. Akıllı adam, bundan kurtulmama imkân yok, bâri aklımı başıma devşireyim, kendimi kaybetmeyeyim, bakalım, başıma ne gelecek der. Zenci, uzun masal söyleme der, tutsağımsın benim, doğru cevap vermedikçe hiçbir şeyle kurtulamazsın. Adam, buyur der. Zenci, yerlerden neresi daha iyidir diye sorar. Akıllı adam, kendi-kendine tutsağım, çaresizim onun elinde; Bağdat desem, yahut başka bir şehri söylesem belki onun yerini kınamış olurum der.

İnsana nerde bir eş-dost bulunursa orası daha iyidir; isterse orası kuyu dibi olsun, orası daha iyi; isterse fâre deliği olsun, orası daha iyi diye cevap verir. Zenci, beğendim-beğendim, kurtuldun; dünyada bir tek adam var, o da sensin; Şimdilik seni bıraktım-gitti; senin yüzünden öbürlerini de âzâd ettim; bundan böyle hiç kan dökmeyeceğim; dünyadaki bütün insanları senin sevginle sana bağışladım der. Sonra da bütün kervan halkını suvarır, kandırır. Şimdi bundan maksad, anlamdır; bu anlamı bir başka çeşit söyleyebilmek de mümkün, fakat mukallid, ancak şu şekli görür; onlara söz söylemek güçtür. Şimdi bu sözü başka bir örnekle söyleyen de duymazlar.

19. BÖLÜM

Tâceddin Kabaî'ye, şu mollalar aramıza giriyorlar, halkı, din yoluyla inançsız bırakıyorlar dediler buyurdu. (Sonra da) dedi ki:

Hayır, onlar bizim aramıza girip bizi inançsız edemezler. Hâşâ, bizden değildir onlar. Hani bir köpeğe altın tasma takarlar ya. Takarlar amma bu yüzden o köpeğe av köpeği demezler ki. Avlanmak, av köpeğindeki bir huydur, bir hünerdir; ister altın tasma tak, ister yün. Bilginlik de cübbeyle, sarıkla değildir bilginlik, bilgin kişinin özündeki bir hünerdir; bilgin, ister ağır kumaştan yapılmış kaftan giysin, ister abaya-kebeye bürünsün, fark etmez.

Nitekim Peygamberin zamanında da münâfıklar, din yolunu kesmek istediler; mukallidi din yolunda gevşetmek için namaz elbisesi giyindiler. Çünkü kendilerini Müslümanlardan göstermeselerdi bunu başaramazlardı. Yoksa bir Frenk, yahut Musevî, dini kınasa sözünü dinlerler mi hiç? "Vay o namaz kılanlara ki namazlarının şartlarını

unuturlar önem vermezler, gösteriş için kırlarlar, en değersiz şeyi bile vermezler."

Sözün tümü şu: O ışık sende de var, fakat insanlık yok; insanlık iste; maksat budur; bundan ötesi boş söz ancak. Söz fazla bezenince maksat unutulur. Bir bakkal, bir kadını seviyordu. Kadının cariyeciliğiyle, şu halde, bu haldeyim, seviyorum, yanıyorum, kararım yok, sitemlere uğramışım, cefâlar çekmedeyim, dün şöyleydin, dün akşamım şu halde geçti diye haberler yolladı; uzun-uzadıya masallar okudu. Cariyecik, kadının yanına varınca dedi ki: Bakkalın selâmı var; gel de diyor, seni şöyle böyle edivereyim. Kadın, bu kadar soğuk mu söyledi dedi. Cariye, o uzun-uzun söyledi-durdu amma maksadı bu, temel olan da maksattır, ötesi baş ağrısı dedi.

20. BÖLÜM

(Mevlânâ) buyurdu ki:

Gece-gündüz uğraşır, kadının huylarını güzelleştirmeye çalışıyorsun. Kadının pisliğini kendinle temizlemedin; kendini onunla temizlersen daha iyi olur; çünkü onu da kendinle beraber temizlemiş olursun. Kendini, onun için temizle; ona doğru git. Sence olmayacak bir söz bile söylese doğru söylüyorsun de. Kıskaçlığı bırak. Kıskaçlık, erkek huyudur amma şu bir tek iyi huyla birçok kötü huylar peydahlanır sende.

Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin, Peygamber, bunun için "Müslümanlıkta keşilik yoktur" buyurdu; keşiler yalnız yaşarlar, dağlara çıkarlar, evlenmezler, dünyadan vazgeçerler; bunlar yoktur Müslümanlıkta. Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin, Peygamber'e ince, gizli bîr yol gösterdi yüce, büyük Tanrı. Nedir o yol? Kadınların

cefâlarını çekmek, olmayacak sözlerini dinlemek, onlara üst olmak, kendi huylarını temizlemek, güzelleştirmek için evlenmek. "Gerçekten de sen, pek büyük, pek güzel huylara sahipsin."

İnsanların cefâlarına, eziyetlerine dayanmak, kendi pisliğini onlara sürmek gibidir. Senin huyun, onların kötülüklerine dayanman yüzünden güzelleşir, iyileşir; onların huylarıysa bu saldırıya, bu haddini aşma yüzünden kötüleşir. Bunu bildin ya, kendini temizlemeye bak. Onları, kendi pisliğini onunla temizlediğin bir çaput bil. Nefsini yenemezsen aklını başına devşir de tutalım, aramızda nikâh yok; başı boş bir sevgili o; istek üstün olunca yanına gidiyorum de; kızgınlığını, hasedini, kıskançlığını bu yolda yen, gider kendinden; onların cefâsına dayanmak, olmayacak şeylerine tahammül etmek tadını alıncaya dek bu dersi ver kendine. Ondan sonra artık bu ders olmadan da dayanmaya başlarsın, kendine zulmetmeye alışır gidersin; çünkü artık faydanı, apaçık bunda görürsün.

Rivâyet etmişlerdir; Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin, Peygamber, sahâbeyle bir savaştan gelmişti. "Bu gece şehrin dışında yatacağız, yarın gireceğiz şehre" diye "davul çalın" buyurdu. A Tanrı elçisi dediler, sebebi ne? "Olabilir ya" dedi, "kadınlarınızı yabancı erkeklerle buluşmuş görürsünüz; canınız sıkılır; bir fitnedir, kopar." Sahâbeden biri dinlemedi; kalkıp gitti; karısını bir yabancıyla buldu. Peygamber'in yolu buydu: Kıskançlığı, öfkeyi gidermek için zahmet çekmek; kadını doyurmak, giydirip kuşatmak için zahmet çekmek; yüz binlerce hadsiz-hesapsız zahmetler tatmak; böylece de Muhammed'lik âlemi yüz gösterinceye dek dayanmak, Îsâ'nın yolu, çabalamak, yalnızlık, isteğe uymamaktır; esenlikler ona, Muhammed'in yoluysa **kadının** ve insanların derdini-cefâsını çekmek.

Mâdemki Muhammed'in yoluna gidemiyorsun, bâri Îsâ'nın yoluna git de bir uğurdan yoksun kalma. Sende bir arılık varsa yüz sille yersin, meyvesini, karşılığını ya görürsün, yahut da göreceğine inanırsın; mademki buyurmuşlardır, haber vermişlerdir, elbette böyle bir şey var, sabredeyim de zamanı gelir, birdenbire o haber verdikleri şey bana da ulaşır dersin; ulaştığını da görürsün. Değil mi ki bu zahmetler yüzünden şu anda hiçbir şey elde edemedim amma sonunda defineler bulacağım diyorsun. Bunu gönlüne koymuşsun; definelere ulaşırsın, beklediğinden, umduğundan fazlasını elde edersin. Bu söz, şimdi tesir etmez amma bir zaman sonra daha pışkin, daha olgun bir hale gelirsın, o vakit adam-akıllı tesir eder sana.

Kadın nedir, dünya ne? İster söyle, ister söyleme; o, neyse gene odur, yaptığını bırakmayacaktır o. Hattâ söyledikçe daha da beter olur. Meselâ bir somun al, koltuğuna koy, sakla, bunu kimseye vermeyeceğim de vermeyeceğim; vermek şöyle dursun, göstermeyeceğim de de. Ekmek, bolluğundan, ucuzluğundan yerlere dökülüp saçılmıştır, köpekler bile yemiyor amma vermemeye, göstermemeye kalkıştın mı, bütün halk ona düşer; sakladığın, göstermediğin o ekmeği mutlaka göreceğiz diye yalvarmaya, seni kınamaya, sövmeye koyulur. Hele koltuğuna-yenine sakladığın, vermemeye, göstermemeye savaştığın o ekmeğe öylesine düşerler ki bu düşkünlük, haddi-sınırı aşar-gider. Çünkü "İnsan men'edildiği şeye düşer."

Kadına gizlen diye emrettikçe onda, kendini gösterme isteği çoğalır-durur; halkta da o kadın ne kadar gizlenirse onu görmek isteği o kadar artar. Şu halde sen oturmuşsun, iki tarafın da isteğini kızıştırıyorsun. Sonra da bunu doğru-düzen bir iş sanıyorsun; oysa ki bu iş, bozgunculuğun ta kendisi. Mayasında kötü bir işte bulunmamak varsa, yapma desen de, demesen de iyi huyuna, temiz yaratılışına uyacak, ona göre hareket edecektir o; bırak, işkillenme sen. Yok, tersine, mayası pisse gene kendi yolunu

tutacaktır o. Gerçekten de yapma-etme, görünme demek, isteği arttırır ancak; başka şeye yaramaz.

Şu adamlar, Tanrı sırrını kutlasın, Tebrizli Şemseddîn'i gördük diyorlar. A hoca diyor, onu gördüm ben. A kız kardeşi orospu, nerde gördün? Damdaki deveyi görmeyen, iğne yordamını gördüm, ipliği de geçirdim diyor. Ne hoş söylemişler o hikâyeyi; hani, iki şeye güleceğim geliyor demiş; biri, Zencinin parmak uçlarını karaya boyaması, öbürü körün pencereden başını çıkarması. Onlar da tıpkı buna benzer. Can gözü kör olanlar, beden pencerelerinden başlarını çıkarmışlar; ne görecekler ki. Onların beğenmelerinden, inkâr etmelerinden ne çıkar? Akıllıya göre ikisi de birdir. Beğenen de, beğenmeyen de... İkisi de görmemiştir, saçma-sapan söylenip durmada. Önce görüşü elde etmek gerek, ondan sonra bakmak. Görüş elde edildikten sonra da nasıl görülecek onlar?

Dünyada bunca görüş sahibi, gerçeğe ulaşmış erenler var; onlardan başka da erenler var; onları bunlar bile göremezler. Onlara "Tanrının örttüğü, gizlediği erenler" derler. Şu erenler, yârabbi, gizli erenlerinden birini göster bize diye yalvarıp yakarırlar. Fakat onlar dilemedikçe, onlara gerekmedikçe ne kadar gözleri açık olsa göremezler o gizli erenleri. Şu başı boş kahpelerden hiçbirisi, onlarca gerekmezse ulaşamaz onlara, göremez onları. Tanrının gizli erenlerini, o gizli erenler dilemedikçe görmeye-tanımaya imkân mı var? Bu iş kolay bir iş değil. Melekler bile bunda kaldılar da "Biz seni överek noksan sıfatlardan arı olduğunu söylemedeyiz, seni kutlamadayız", hepimiz de seviyoruz seni, hepimiz de candanız, salt ışığız; şunlar, şu bir avuç topraktan ibâret, obur insanlar, "Kan dökecekler" dediler.

Şimdi bütün bunlar, insanın ibret alıp tir-tir titremesi içindir. Kutsal meleklerin ne malları vardı, ne mevkileri. Ne perdeleri vardı, ne örtüleri. Salt ışıktı onlar. Tanrı güzelliğiyle,

salt aşkla gıdalanırlardı. İleriye görürlerdi; gözleri keskindi. Böyle olmakla beraber insanın, eyvahlar olsun; ben kim oluyorum ki; nerden neyi tanıyacağım diye tir-tir titremesi, hattâ insana bir ışık ışısa, bir zevk yüz gösterse bile ben buna nerden layığım ki deyip Tanrıya binlerce defa şükretmesi için melekler, inkârla ikrar arasında kala-kaldılar.

Bu sefer Şemseddîn'in sözünden daha da çok zevk duyacaksınız; çünkü insanın beden gemisinin yelkeni inançtır. Yelken oldu mu, yel, onu büyük bir yere sürer-götürür. Fakat yelken olmazsa söz, bir yeldir ancak.

Ne hoştur sevenle sevilenin arasında hiçbir teklif-tekellüfün olmayışı. Bütün bu teklif-tekellüfler, yabancılar içindir. Aşktan başka her şey haramdır âşığa. Bu sözü iyice, tam anlatırdım amma yeri-sırası değil. Suyun gönül havuzuna akması için çok arklar açmak, dereler kazmak gerek. Yoksa ya dinleyen topluluk usanır, yahut da söyleyene usanç gelir, bahaneler getirir; dinleyenlerden usancı gideremeyen kişininse iki pul bile değeri yoktur. Âşık, sevgilinin güzelliğine delil getirmez kimseye. Hiç kimse de sevgilinin güzel olmadığını belirten bir delili âşığın gönlüne yerleştiremez. Şu halde anlaşıldı ki burada delilin işi yok; burada aşk istemek gerek. Şimdi beyitte mübalâğa yapsak da âşık hakkında mübalâğa değildir o. Görüyoruz hani, mürîd , şeyhin görünüşüne, şekline özünü, anlamını saçıp döküyor da,

A şekli bile binlerce anlamdan daha da hoş olan diyor. Çünkü zâten şeyhe gelen mürîd, önce kendi özünden, varlığından geçer, şeyhe muhtaç olur.

Bahâeddin, şeyhin şekli için kendi anlamından geçmiyor, kendi anlamından, şeyhin canına ulaşmak, anlamına varmak için geçiyor, değil mi diye sordu.

(Mevlânâ) buyurdu ki:

Böyle olamaz; böyle olursa her ikisi de şeyh olur. Şimdi içinde bir ışık elde etmelisin ki şu işkil yükünden kurtulasın, emin olasın, içinde böyle ışık bulunan kişinin gönlünde, beylik, vezirlik gibi dünyâyla ilgili düşünceler parlarsa bile bir şimşek gibi çakıp geçerir. Hani dünya ehlinin gönlünde de Tanrı korkusu, erenlerin âlemini özleyiş gibi görünmeyen dünyâyla ilgili düşünceler parlarsa bile bir şimşek gibidir bunlar, çakar-gider. Tanrı ehli olanlarsa tümünden Tanrıya vermişlerdir kendilerini; Tanrıya tutmuşlardır yüzlerini; Tanrıyla oyalanırlar; Tanrıya dalmış-gitmiştir onlar. Dünya hevesleri, erkekliği kalmamış adamdaki istek, gibi bir yüz gösterir, fakat durmaz, geçer-gider. Dünya ehli de ahret hallerinde tam bunun tersinedir.

21. BÖLÜM

Şerîf-i Pâ-sûhte der ki:

Dünyaya aldırış bile etmeyen o kutlu nîmet sahibi,

Herkesin,her şeyin canıdır da cana boşverir

Vehmin neyi kavrarsa

Onun kıblesidir o, fakat vehme aldırış bile etmez.

Bu söz, berbat bir sözdür. Ne padişahı övüştür, ne kendini övüş. A adamcık, o, sana

aldırış bile etmesin, bundan ne zevk alırsın sen? Dostların sözü değil, düşmanların sözü bu. Adam, düşmanına, sana boş vermişim, aldırımıyorum bile der. Şimdi şu ateş gibi giden âşık Müslüman'ı bir seyret, sevgiliden zevk-şevk elde etmiş de sevgili diyor, bana aldırış bile etmiyor.

Bu, şuna benzer: Bir külhancı, külhanda oturmuş da padişah diyor, sana da aldırış etmez, bütün külhancılara da boş verir. Şu külhancı adamcağızdan padişah vazgeçmiş, ona aldırış bile etmiyor; peki bu adamcağız, ne zevk alabilir bundan? Evet, söz şuna devler, ki külhancı, ben külhanın damına çıkmıştım; padişah geçiyordu. Selâm verdim ona; bana bir hayli baktı da geçti-gitti; sanki hâlâ da bana bakmada desin. Bu bir sözdür ki o külhancıya zevk verir. Fakat padişah külhancılara boş verir sözü, ne padişahı övüştür, ne külhancıya zevk verir.

"Vehmin neyi kavrarsa" diyor. A adamcık, senin vehmine de esrarkeşin vehminden başka ne olabilir ki? İnsanlar, senin vehmine de aldırış etmezler. Vehminle onlara hikâyeler anlatsan usanırlar, kaçarlar. Vehim de ne oluyor ki Tanrı ona aldırış etmesin. Aldırış etmeyişi âyeti kâfirler hakkındadır; hâşâ, mü'minler hakkında olamaz. A adamcık, Tanrının aldırış etmeyişi meydanda, herkes bilir bunu; sende bir hâl olur da bir-şeye değerse üstünlüğü ne kadarsa o kadar aldırış eder sana.

Şeyh-i Mahalle de derdi ki: Önce görüş gerek; söyleyip duymak sonra. Nitekim padişahı görürler amma padişaha yakın olan, onunla görüşüp konuşan adamdır.

(Mevlânâ) buyurdu ki:

Bu eğri, berbat, tersine bir söz. Tanrı eserlik versin, Mûsâ söyledi, işitti de ondan sonra

görmeyi diledi. Söz makamı Mûsâ'nın, görme, Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin; Mustafâ'nın. Öyleyse bu söz nasıl doğru olur, ne biçim sözdür bu?

(Mevlânâ) buyurdu ki:

Birisi, Tanrı sırrını kutlasın, ârifler padişahı Tebrizli Şemseddîn'in katında dedi ki: Bu sabah, kesin delille Tanrının varlığını isbât ettim. Mevlânâ Şemseddîn buyurdu ki: Demin melekler gelmişlerdi; Tanrı ömürler versin, dünyadakilere karşı kusurda bulunmadı da hamdolsun Tanrıya, Tanrımızın varlığını isbât etti diye duâ ediyorlardı bu adama. A adamcağız, Tanrının varlığı zaten meydanda; onu isbâta delil gerekmez ki. Sen bir iş yapacaksan onun katında bir mertebe, bir makam sahibi ol, o mertebede, o makamda kendini isbât et; yoksa o, senin delilin olmasa da vardır. "Hiçbir şey yoktur ki onu överek noksan sıfatlardan arı olduğunu söylemesin."

Bunda şüphe yok ki bu fakıyhler zekidir, kendi alanlarında gördükleri şeyleri yüzde yüz, tam görürler. Fakat onlarla öbür dünyanın arasına, caizdir, caiz değildir düzeninin kurulması için bir duvardır, çekmişlerdir. Bu duvar, onlara engel olmasaydı o bilgiyi hiç okumazlardı; o iş, öylece kala-kalırdı. Tanrı sırrını kutlasın ulu Mevlânâ da buna benzer bir örnek getirir de buyururdu ki:

O dünya bir denize benzer, bu dünyâ sa köpük gibidir. Üstün ve Ulu Tanrı, köpükceğizi de mâmur bir hale getirmeyi diledi de bir bölük halkın arkasını o denize döndürdü; onlar, bununla oyalanmasalar halk, birbirini yok eder, köpükceğiz de bu yüzden yok olur-gider. Bir çadırıdır, padişah için kurmuşlar. Bir bölük halkı da bu çadırın kurulmasına memur etmişler. Birisi, ben ipi germeseydim der, çadır nasıl düz dururdu. Öbürü ben mihî çakmasaydım der, ipi nereye bağlarlardı. Herkes de bilir ki bunların hepsi, çadırda

oturup sevgiliyi seyretmek isteyen padişahın kullarıdır. Çulha vezirlik isteğine düşseydi de bez dokumasaydı bütün dünya halkı, çırcıplak kalırdı. Ona, bu işe karşı bir sevgi, bu işte bir zevk verdiler de işini yeter buldu.

Şu halde bu topluluğu, bir köpükceğizden ibâret olan dünyayı düzene sokmak için yaratmışlardır; dünyayı da o erenin düzeni için. Ne mutlu o kişiye ki dünyayı, onun düzeni için yaratmışlardır; onu, dünyanın düzeni için değil. Şu halde üstün, Büyük Tanrı, herkese, giriştiği işte bir yetiniş, bir tat veriyor; yüz bin yıl ömür sürse o işi bırakmıyor; her gün o işe karşı sevgisi daha da artıyor; o işte, o sanatta mahareti artıp duruyor; ondan lezzetler buluyor, hoşlanıyor. "Hiçbir şey yoktur ki onu överek noksan sıfatlardan arı olduğunu söylemesin" demişler ya. İp gerenin ayrı bir tesbihi var, mih çakanın ayrı bir teşbihi. Direği yonan, yapan marangozun ayrı bir tesbihi var, çadır bezini dokuyanın ayrı bir tesbihi; çadırdaki oturup zevk eder, safâ süren erenlerinse bambaşka bir tesbihi.

Şimdi bu topluluk, yanımıza geliyor ya; sussak usanırlar, incinirler; bir-şey söylesek onlara lâıyk olan sözü söylemek gerek, o vakit de biz inciniriz. Giderler, bizden bezmiş, kaçıyor diye kınarlar bizi. Odun tencereden kaçır mı hiç? Kaçsa-kaçsa tencere kaçır, tencere dayanamaz, Ateşin odundan kaçması, kaçmak değildir. Onu ark görmüştür de o yüzden uzaklaşmıştır ondan. Gerçekte, ne halde olursa olsun tencere kaçmaktadır. Şu halde bizim çekinip kaçmamız, onların çekinip kaçmasıdır. Biz aynayız; onlarda bir kaçış varsa o görünür bizde; onlar için kaçırız biz. Ayna, içinde insanın kendisini gördüğü bir araçtır. Bizi usanmış görüyorsan o usanç, onların usancından ileri gelir; çünkü usanç, arıklık sıfatıdır; buraya usanç sığmaz; ne işi var usancın burada?

Şöyle rast geldi, hamamda Şeyh Salâhaddin'e fazla tapı kıldım. O da bana karşı fazla

bir gönül alçaklığında bulundu. O gönül alçaklığından şikâyet ettim. Bu sırada gönlüme şu düşünce geldi; kendi-kendime, tapı kılmada aşırı vardın; gönül alçaklığını yavaş-yavaş göstermek gerek; önce elini ovarsın, sonra ayağını. Derken azar-azar, işi bir yere vardırırsın ki artık o tapı kılma, o gönül alçaklığı, görünmez olur; o da buna alışır-gider. Hâsılı onu zahmete sokmamak, alçak gönüllülüğe karşılık alçak gönüllülük etmeye zorlamamak gerek... Onu buna alıştıırırsan yavaş-yavaş alıştıırırsın. Dostluğu da böyle yapmak gerek, düşmanlığı da böyle azar-azar. Önce öğüt verirsın; dinlemezse döversin, gene dinlemezse kendinden uzaklaştırırsın.

Kur'ân'da da deniyor ya: "Kadınlara öğüt verin, yataklarınızı ayırın onlardan, dövün onları." Dünya işleri de böyle gider. Görmez misin? İlkbaharın barışı, dostluğu, başlangıçta azar-azar bir ısı gösterir; derken daha çok, derken daha da çok. Ağaçlara bak; yavaş-yavaş gelişirler. Önce bir gülümseme; derken yavaş-yavaş yapraklanırlar, meyve verirler, varlarını-yoklarını elde ederler; dervişçe, sûfice, neleri varsa ortaya korlar; hepsini de oynarlar, yutulurlar.

Dünya işlerinde olsun, ahret işlerinde olsun, işe ilk girişmede aşırı gidene o iş, kolaylaşmaz. Meselâ rıyâzat mı yapacak, yolunu şöyle göstermişler: Bir batman ekmek yiyorsa her gün bir dirhem azaltır; bir-iki yıl geçti mi yediği ekmeği yarım batmana indirmiş olur. Öylesine azaltır ki bedene onun azalışını göstermez. İbâdet de, ibâdete yüz tutuş da, namaz da böyle. Hiç mi namaz kılmıyor; namaza başladı mı, Önce beş vakit namaz kılar, onu bırakmamaya gayret eder, ondan sonra boyuna arttırmaya koyulur.

22. BÖLÜM (*)

Temel olan, İbni Çâvûş'un, Tanrı sırrını kutlasın, Şeyh Salâhaddin'in aleyhinde bulunmamasıdır. Böylece faydalar elde eder, şu karanlıklardan kurtulur, perdeler, önünden kalkar. Bu İbni Çâvûş, neler diyor onun hakkında? İnsanlar, şehirlerini, babalarını, analarını, ayâllerini, soylarını-boylarını bırakırlar da Hintten-Sintten yola düşerler, giydikleri demir çarıklar paralanır-gider. Maksatları da o âlemden koku almış bir eri bulmaktır. Niceleri vardır, bu özleyişle ölürler de aradıklarını bulamazlar. Bu çeşit bir eri, evinde hazır bulmuşsun da ondan yüz çeviriyorsun; bu, büyük bir belâ, büyük bir gaflet değil de nedir?

Tanrı saltanatını ebedî kılsın, Şeyhlerin Şeyhi, Tanrı ve din Salâh'ı hakkında bana Öğüt verir, gerçekten de büyük bir adam, pek ulu bir er; yüzünde de görünüyor zâten; en önemsiz şey şu: Hangi gün yanına gittiysem bir kere bile adınızı, efendimiz, mevlâmız şeklinden başka bir şekilde andığını duymadım; günlerden bir gün bile bu sözleri değiştirmede derdi. Onu perdeleyip bu halden başka bir hale düşüren, kötü gazezleri değil de nedir? Şimdi de Şeyh Salâhaddin hiçbir şey değil diyor. Salâhaddin, onun kuyuya düşmek üzere olduğunu görüyor da başka insanları da kavrıyan esirgeyiciliği yüzünden kuyuya düşme diyor; başka ne yapıyor ki ona. Bu esirgemenen tiksiniyor o.

Salâhaddin'in râzı olmadığı bir şey yaparsan kahrının tâ içine dalarsın. Onun kahrında oldukça da nasıl için açılır? Gittikçe cehennem dumanına dalarsın, gittikçe kararsın. Oysa öğüt veriyor sana, diyor ki: Kahrımda kalma; kahr yurdumdan, gazep yurdumdan lûtuf, rahmet yurduma taşın; çünkü benim râzı olduğum şeyi işlersen sevgi yurduma, lûtuf yurduma girersin; bu yüzden de gönlün açılır, ap-aydın olur. O sana, senin iyiliğin

için, hayrın için öğüt veriyor; sense bu esirgemeyi, bu öğüt vermeyi kötü bir düşünceye, bir gareze veriyorsun. Böylesine bir erin, senin gibisine karşı ne gibi bir kötü düşüncesi, ne gibi bir garezi olabilir? Sen, haram olan şaraptan, yahut afyondan; yahut semâ'dan, yahut bu çeşit bir başka sebepten sarhoş olursun da o anda bütün düşmanlarından razı olursun, onların suçlarını bağışlarsın, ayaklarını-ellerini öpmek istersin. Kâfir, mü'min, bu anda bir görünür sana. Şeyh Salâhaddin se bu zevkin temelidir; zevk denizleri onun katındadır. Tanrı korusun, nasıl olur da birisine kin güder, birisine gazez besler o. Bu sözleri, bütün kulları kavrayan esirgeyişinden, acıyışından söylüyor ancak; yoksa bu çeşit çekirgelere, kurbağalara ne garezi olabilir ki? Bu saltanat, bu ululuk ıssı, hiç şu yoksullarla eşit olur mu?

Bengisu karanlıktadır derler. Karanlık, erenlerin bedenleridir; bengisu da onlardadır. Bengisuya, ancak karanlıkta ulaşabilirsin; şu karanlıktan çekinirsen, kaçarsan bengisuya nasıl ulaşacaksın? Puştlardan puştluğu, kahpelerden kahpeliği öğrenmek istersen binlerce istemediğin şeye, köteğe, dilemediğin şeylere katlanmak gerek, bunu belleyip elde etmek için dayanmak gerek değil mi? Bu, böyleyken peygamberlerin, erenlerin durağı olan ölümsüz, sürüp giden yaşayışı istiyorsun da sonra hoş görmediğin bir şeye uğramamak, sendeki bâzı huylardan vazgeçmemek dileğindesin; nasıl olur bu?

Şeyh sana, eski şeyhler gibi karını, evlâdını, malını, mevkiini bırak demiyor. Eski şeyhler, bunları derlerdi. Hattâ karını bırak derlerdi, onu biz alacağız; müritler de dayanırlar, katlanırlardı buna. Size kolay bir öğütte bile bulunsa neden katlanmıyorsunuz, neden tutmuyorsunuz bunu? "Nice şeyler var, tiksindir, çekinirsiniz, oysa ki hayırdır size." Üstlerine körlük, bilgisizlik çöken şu insanlar, ne söylüyorlar; hiç düşünmüyor bunlar.

İnsan bir çocuğu, bir kadını sevse neler yapar, ne düşkünlüklere katlanır; onu

kandırmak için malını-mülkünü feda eder, varını-yoğunu verir de gönlünü eder; gece-gündüz vazgeçmez ondan, usanmâz-bezmez; fakat ondan başka herkesten usanç gelir ona. Şeyhin, Tanrının sevgisi, bundan önemsiz midir? En aşağı bir buyruktan, en küçük bir öğütten alınıyor da çekiniyor, vazgeçiyor şeyhten. Anlaşıldı ki o ne âşık, ne de istekli. Âşık olsaydı, isteği bulunsaydı söylediklerimizin kat-kat fazlasına katlanırdı; gönlüne baldan da, şekerden de tatlı gelirdi.

(*) Bu bölüm Arapça dır.

23. BÖLÜM

(Mevlânâ) buyurdu ki:

Tokat tarafına gitmek gerek; o tarafın havası sıcak; Antalya da sıcak amma ordakilerin çoğu Rum; sözümüzü anlamazlar. Amma Rumların arasında da öyle kişiler var ki anlıyorlar. Bir gün, bir topluluk içinde konuşuyordum. Aralarında kâfirler de vardı. Söz arasında ağlıyorlar, tat duyuyorlar, halden hâle giriyorlardı.

Birisi, onlar ne anlarlar, ne bilirler ki... Bu çeşit sözü, seçkin Müslümanların bile binde biri anlayabilirken onlar ne anlıyorlar da ağlıyorlar diye sordu.

(Mevlânâ) buyurdu ki:

Bu sözün özünü anlamaları gerekmez; sözden maksat neyse onu anlarlar ya. Sonunda hepsi de Tanrının birliğini söyler; hepsi de der ki: Tanrı yaratıcıdır, rızık veren odur, her

şeyde tedbir, tasarruf ıssıdır, herkes dönüp ona varır; ceza da ondandır, bağışlama da. Bu söz, Tanrıyı anlatıyor, Tanrı anışsı; bu sözü duydular ya; herkes heyecana düşer, tat alır; özleyişi artar herkesin; çünkü bu sözden sevgilinin, özlenenin, istenenin kokusu geliyor.

Yollar ayrı amma maksat bir. Görmez misin? Kâ'be'ye giden yollar çok. Kimisi Anadolu'dan gider; kimisi Şam'dan, kimisi İran'dan, kimisi Çin'den. Kimisi de deniz yoluyla Hint'ten gelir, Yemen'den gelir. Yollara bakarsan büyük bir ayrılık var, sınırsız bir ayrılık var. Fakat maksada bakarsan hepsi de birleşmiş, bir. Herkes gönlünden Kâ'be'ye gitmeyi geçirmede; gönüllerin Kâ'be'ye büyük bir bağlılığı, sevgisi var, bu isteğe hiç mi hiç ayrılık, aykırılık sığmıyor. Bu istek, ne küfürle ilgili, ne îmanla. O ilgide hiçbir bulanıklık yok.

Hani ayrı-ayrı yollar var dedik ya; herkes oraya vardı mı yoldayken birbirleriyle çekişip savaşımları da kalmaz, ayrılık-aykırılık da biter-gider, dedi-kodu da. Yolda giderlerken bu, ona, senin tutuğun yolun aslı yok, sen kâfirsin derdi; o da bunu öyle görürdü ya; Kâ'be'ye vardılar mı bilirler, anlarlar ki o savaş, yoldaymış maksatları meğerse birmiş.

Meselâ kâsenin canı olsaydı kâseciye kul-köle kesilirdi; onunla aşk oyununa girişirdi. Şimdi şu kâseyi yapmışlar ya; kimisi bunu sofraya böyle koymak gerek der; kimisi içini yıkamalı der; kimisi tekmiil yıkamalı der; kimisi yıkamak gerekmez der. Ayrılık-aykırılık bu şeylerdir. Fakat kesin olarak kâseyi bir yapan, bir yaratan var; kendi-kendine meydana gelmemiştir; bunda herkes birdir; bunda hiç kimsenin ayrılığı yoktur.

Şimdi geldik insanlara. İnsanlar, gönüllerinde Tanrı sevgisini taşırlar, onu dilerler, ona yalvarırlar; her şeyi ondan umarlar; ondan başka her şeyi düzüp-koşan, her şeye gücü

yeten birini tanımazlar. Bu çeşit anlayış sa ne küfürdür, ne îman. İçyüzde bir adı yoktur amma o anlam suyu içten coşup dil olduğundan aktı mı donar, şekle, söze girer; o vakit adı, küfür olur, îman olur; iyi olur, kötü olur.

Hani bitkiler yerden biter ya; önce bir şekli yoktur onların. Şu dünyaya yüz tuttular mı başlangıçta güzel, ince görünürler, renkleri aktır. Dünyaya ne kadar ayak basarlar, dünyaya ne kadar gelirlerse o kadar kaba bir hale gelirler, o kadar katılaşırlar, başka bir renge bürünürler.

İnananla inanmayan, bir arada otursa, fakat bir şey söylemese ikisi de birdir. Düşünce yüzünden hiç kimse sorumlu olamaz. Adamın içi, hürlük dünyasıdır. Çünkü düşünceler göze görünmezler; düşüncelere göre hüküm verilemez. "Biz görünüşe, dışa göre hüküm veririz; gizli şeyleriyse Tanrı bilir." Düşünceleri Ulu Tanrı belirtir sende; sen yüz binlerce çabada bulunsan, lâhavle çeksen düşünceleri uzaklaştıramazsın kendinden. Hani Tanrının araca ihtiyacı yoktur derler ya; görmez misin, şu düşünceleri sende, araçsız, kalemsiz, şekilsiz-renksiz nasıl belirtmede.

Düşünceler, havada uçan kuşlara, ormanda gezen ceylânlara benzer. Kuşu tutup kafese koymadıkça şerîatta satman, doğru olmaz; zâti havadaki kuşu satamazsın; buna gücün yetmez: Satımda satılan şeyi alana vermek şarttır. Elinde değil ki neyi vereceksin?

Düşünceler, içte kaldıkça adsız-sansızdır; onlara hüküm yürütemezsin; ne küfür diyebilirsin, ne Müslümanlık. Kadı, içinden şunu ikrar ettin, bu çeşit bir satışta bulundun; gel, içinden şu düşünceyi geçirmedişine and iç der mi hiç? Diyemez; çünkü hiç kimse gönülden geçene, hatıra gelene hüküm yürütemez.

Düşünceler, havadaki kuşlardır. Şimdi söze geldi mi, o anda küfür, yahut Müslümanlık olduğuna, iyi, yahut kötü bulunduğuna hükmedilebilir. Nitekim bedenler bir âlemdir, hayaller bir âlem, vehimler bir âlem. Ulu Tanrıysa bütün âlemlerin ardında; ne o âlemlerin içindedir, ne dışında.

Şimdi şu düşüncelerde Tanrının tedbirine bak, kullanışını seyret; bunları nasıl neliksiz-niteliksiz yaratmada; nasıl kalemsiz, araçsız düzüp koşmada. O hayali, o düşünceyi araşan, göğsünü yarsan, zerre-zerre etsen bulamazsın, orda. Kanda da bulamazsın, damarda da. Yukarda da bulamazsın, aşağıda da. Hiçbir yerde bulamazsın. Yanı-önü yoktur onun; neliksiz-niteliksizdir o. Dışarıda da bulamazsın onu. Tanrının düşünceleri düzüp koşması bu kadar göze görünmez, bu kadar adsız-sansız olursa bütün bunları yaradanın izi-tozu belirmez, gözle görünmez de görünmez olduğunu artık var, seyret. Hani şu kalıplar, anlamlara karşı, göze görünür şeylerdir, bu anlamlarsa göze görünmez, neliksiz-niteliksizdir ya; Tanrının lûtfu karşısında âdeta bedenler, göze görünür şekillerdir.

Perdeler ardından o kutsal can bir görünseydi,

İnsanlardaki akılları da beden sayarlardı, canları da.

Ulu Tanrı, düşünceler âlemine sığmaz; hiçbir âleme de sığmaz ya. Düşünceler âlemine, yahut bir başka âleme sığsaydı düzülüp koşulanın onu kavraması, düşüncelerin yaratıcısı olmaması gerekirdi. Şu halde bilindi-anlaşıldı ya, o bütün âlemlerin ötesinde.

"Tanrı, and olsun ki Elçisinin rüyasını gerçekleştirdi; Tanrı izin verirse Mescidül Harâma, kesin olarak gireceksiniz." Herkes Kâ'be'ye gireceğiz der. Kimisi de Tanrı izin verirse

gireceğiz der. Tanrı izin verirse diyenler âşıklardır. Çünkü âşık, kendini bir iş-güc görüyor, dilediğini yapıyor görmez; sevgilinin işine-gücüne koyulmuş görür. Bu yüzden de sevgili dilerse gireriz der. Şimdi zâhir ehline göre Mescidül Harâm, halkın gittiği bu Kâ'be'dir. Âşıklara, haslara göreyse Mescidül Harâm, Tanrıyla buluşmadır. Onun için de Tanrı dilerse derler, ona ereriz, görme yüceliğine ulaşırız. Fakat sevgilinin Tanrı izin verirse demesine az rastlanır. Bir garibin hikâyesi vardır hani. Fakat garip gerek ki garibin hikâyesini işitsin, duyabilsin.

Tanrının öylesine kulları vardır ki onlar, özlenilenlerdir, sevilenlerdir. Ulu Tanrı onları diler. Âşıkların ödevleri neyse Tanrı, onlara karşı, o ödevleri işler; böylesine bir iştir, işler-durur. Hani âşık, Tanrı izin verirse varırız diyordu ya; Ulu Tanrı, o üstün ere karşı bunu der. Bunu anlatmaya koyulsak Tanrıya ulaşmış erenler bile ipin ucunu yitirirler; iş böyleyken bu çeşit haller, bu çeşit gizli şeyler, halka nasıl söylenebilir?

Kalem buraya geldi de başı yarıldı-gitti.

Minâre üstündeki deveyi göremeyen devenin ağzındaki bir tek kılı nasıl görebilir? Biz gelelim ilk hikâyeye:

Tanrı izin verirse diyen âşıklar, yâni sevgilinin işine-gücüne koyulmuş olanlar, sevgili izin verirse, dilerse diyenler var ya; onlar Tanrıya dalmışlardır. Oraya yabancı sığmaz; orda yabancıyı anmak haramdır. Yabancıнын da yeri mi? Kendisini yok etmeyen oraya sığmaz. "Evde-barkta Tanrıdan başka şey yok." Şimdi buracıkta işte; "Tanrı Elçisinin rüyasını" diyor ya; şimdi bu rüya, âşıkların, gerçeklerin, özleyenlerin rüyasıdır. Yoruluşu da öbür dünyada meydana çıkar. Zâtî bütün dünya hayalleri rüyadır; yoruluşu da öbür dünyada meydana çıkar.

Hani bir rüya görürsün, ata binmişsin. Umduğunu bulacaksın derler. Atla umudun ne ilgisi var? Sana ter-temiz paralar verirler, bunu görürsün; bir bilginden, güzel, temiz şeyler duyacaksın diye yorarlar. Para, söze ne diye benzesin? seni darağacına asmışlar görürsen; bir topluluğun başı olursun. Darağacı, ne diye başlığa, başbuğluğa benzesin? Böylece dedik ya, dünyanın halleri bir rüyadır.

"Dünya, uykuya dalmış kişinin saçma-sapan dünyasına benzer." Yoruluşları da öbür dünyada bir başka çeşit olur; buna benzemez. Onu Tanrısal düş yorucu yorar; çünkü ona her şey ap-açıktır. Bu, şuna benzer hani; bir bahçıvan, bahçeye girer; ağaçlara bakar; dallarda meyveleri görmeden bu hurmadır, bu incirdir, bu nardır, bu armuttur, bu elmadır diye hükmeder; çünkü bu bilgiyi elde etmiştir o; yorduğu şeylerin, verdiği hükümlerin gerçek olduğunu görmesi, o rüyanın sonucu ne oldu, bunu anlaması için kıyâmetin kopması gerekmez.

Bahçıvan, bu dal ne meyve verir, nasıl önceden bilirse o da bu rüyanın yorumu nedir, önceden görmüştür. Mal, karı, elbise... Dünyanın her şeyi, bir başka şey için gerektir, özü, kendisi gerek değildir bunların. Görmez misin? Yüz bin dirhem olsa, sen de aç kalsan, hiç de ekmek bulamazsan o paraları yemen, onlarla geçinmen mümkün mü?

Kadın, çocuk meydana getirmek, isteği gidermek için gerek. Elbise soğuktan korunmak için gerek. Böylece bütün şeyler birbirine ulanır-gider; tâ, ululandıkça ululansın, Tanrıya varır, zâti asıl istenen de odur; öbürünü onun için isterler, başka bir şey için değil; çünkü o, hepsinin ötesindedir, hepsinden iyidir, hepsinden daha yücedir, hepsinden daha güzeldir. Peki, hal böyleyken onu, ondan daha aşağı bir şey için nasıl isterler? "Her şey döner, ona varır-dayanır." Ona erişenler, tümünden dileğe erişir; artık ondan daha sonra geçilip gidilecek bir yer yoktur.

İnsan, kuşkular işkiler içindedir. Ondan kuşkuyu, işkili gidermeye imkân yoktur; meğer ki âşık olsun. Âşık oldu mu, onda ne kuşku kalır, ne işkil. "Bir şeyi sevdin mi ona karşı kör eder, sağır eder seni o sevgi."

İblis Âdem'e secde etmedi; buyruğa karşı geldi; dedi ki: "Beni ateşten yarattın, onuysa topraktan yarattın." Benim özüm ateşten, onun özüyse topraktan. Yücenin, aşağılık kişiye secde etmesi nasıl yaraşır? Bu suç, bu karşı koyuş, Tanrıyla bu çekişme, İblis'i lânete uğrattı, uzaklaştırdı da yarâbbi dedi, hepsini sen yaptın, senin sınamandı bu; sonra da bana lânet ediyorsun, uzaklaştırıyorsun kendinden beni. Âdem'se suç işledi; Ulu tanrı onu cennetten çıkardı. Ulu Tanrı Âdem'e dedi ki: A Âdem, seni suçlandırdığım, yaptığın suç yüzünden seni sıkıştırdığım zaman niçin benimle çekişmedin; elinde delil de vardı; bana, her şey senden, sen yaptın; dünyada ne dilersen o olur; dilemediğin şey asla olmaz demedin. Elinde böylesine doğru, sağlam bir delil varken neden böyle bir söz söylemedin? Âdem, yârabbi dedi, bilmeye biliyordum amma sana karşı edebi bırakmadım elden, bir de sevgim, sana karşı koymaya bırakmadı beni.

(Mevlânâ) buyurdu ki:

Bu şerîat, su içilecek bir kaynaktır. Padişahın dîvanına benzer hani. Orda yapılması gereken, yapılmaması buyurulan şeyler, öldürme, adâlette bulunma gibi halkın geri kalanlarıyla, ileri gidenleriyle ilgili buyruklar var. Padişahın dîvanından çıkan buyruklar sayısızdır, sayılamaz onlar. Pek de güzeldir, pek de faydalıdır. Dünya o buyruklarla durur. Fakat dervişlerin, yok-yoksul kişilerin hali, padişahla görüşüp konuşmaktır; buyruk verenin bilgisini öğrenmektir. Nerde buyrukları bilmek, nerde buyruk vereni bilmek, padişahla konuşup görüşmek. Arada pek büyük bir fark var. Padişahla konuşup görüşenlerin halleri bir medresedir sanki. Orda fakıyhler var. Her fakıyhin bir müderrisi

var; yaratılışına göre ders veriyor. Buna karşılık da ona aylık veriyor. Birine on, öbürüne yirmi, daha öbürüne otuz. Sözü, herkesin kendi anlayışına göre söylüyoruz. "İnsanlara, akılları miktarınca söz söyleyin, akıllarınıza göre değil; böyle hareket edin de Tanrıyı, Elçi'sini yalanlamasınlar."

24. BÖLÜM

Bu imâreti herkes bir kuruntuyla yapar. Ya vergili olduğunu göstermek için, ya adının anılmasını sağlamak için, yahut da bir sevâb elde etmek için. Ulu Tanrının maksadı da erenlerin rütbelerini yüceltmek, yattıkları yerleri ululatmaktır. Onların ululanmaya ihtiyaçları yoktur, zâten uludur onlar. Mumu yüksek bir yere koymak isterler ya; bu, mum için değildir, başkaları içindir. Ona aşağı nedir, yukarı ne? Mum, nerde olursa olsun ışıklıdır. Fakat ışığın başkalarına da ulaşmasını isterler.

Şu güneş de gökyüzündedir; aşağıda olsa gene güneştir o; güneştir amma dünya karanlıkta kalır. Şu halde onun yukarda olması, kendi için değildir, başkaları içindir. Hâsılı erenler de yüceden, aşağıdan, halkın ululamasından münezzehtir, böyle şeylere aldırış bile etmezler. Sana da o âlemin zerre kadar bir tadı, bir bakımlık lütfü yüz gösterse o solukta yüceden de, aşağıdan da, alışverişten de, başbuğluktan da usanırsın; her şeyden daha yakındır varlığın sana ya ; ondan da bezersin; hatırına bile gelmez. O ışığın mâdenidir onlar; o tadın özüdür onlar; artık aşağıyla, yukarıyla bağları mı olur? Onların övünmeleri Tanrıyladır; Tanrı da yukardan, aşağıdan münezzehtir. Şu aşağı-yukarı, bize göredir; çünkü ayağımız, başımız var bizim.

Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin, Mustafâ buyurdu ki: "Onun ağması balık karnında

oldu, bense göğe ağdım, Arş'a vardım diye beni, Yûnus'tan üstün tutmayın." Yâni, beni dedi, bu yüzden üstün tutacaksanız tumayın; çünkü onun ağması balık karnında oldu; bense göklerin yücesine ağdım; fakat Ulu Tanrının ne aşağısı vardır, ne yukarısı. Yukarıya nasıl vurur, görünürse, aşağıya da öyle vurur; öyle görünür; balık karnına da öyle vurur, Öyle görünür. O yüceden de münezzehtir, aşağıdan da. Her yer birdir onca.

Çok kimseler vardır ki başarırlar, maksatları bam-başkadır; Tanrının maksadıysa bam-başka. Tanrı, Muhammed dinini ululamak, yaymak, dünya durdukça durdurmak istedi. Bak da gör; Kur'ân için ne kadar tefsîrler yapıldı; onar-onar ciltler, sekizer-sekizer ciltler, dörder-dörder ciltler. Bunları meydana getirenlerin maksatları, kendi üstünlüklerini göstermek. Zemahşerî, kendi üstünlüğünü göstermek için bunca gramer, lûgat, yerinde kullanılmış söz incelikleriyle "Keşşâfı" meydana getirdi; maksadı kendi üstünlüğünü, kendi bilgisini göstermekti; fakat bununla da asıl maksat meydana geliyordu ki o da Muhammed dininin ululanmasıydı.

Şu halde bütün halk, tanrı işini görmede; fakat Tanrının maksadından haberleri bile yok; onların maksatları başka. Tanrı, dünyanın durmasını istiyor da onları isteklere düşürüyor. Kadına, zevk almak için yaklaşırlar; fakat ondan bir oğlan doğar. Böylece güzelliği için, tatlılığı yüzünden bir işe koyulurlar; fakat o iş âlemin durmasına sebep olur . Demek ki gerçek yönünden Tanrıya kulluk ediyorlar; ediyorlar amma o kuruntuyla yapmıyorlar bu işi. Gene bunun gibi hani, mescitler yaptırırlar; kapısına, duvarına, tavanına bunca paralan harcarlar. Fakat itibar kibleyedir; maksat odur; ululanan kible; yapanların, düzüp-koşanların maksadı bu değildir amma bu işlerle kible, ululandıkça ululanır.

Erenlerin şu büyüklüğü, görünüşte değildir. Eyvallâh, onların yüceliği, büyüklüğü var

amma neliksiz-niteliksiz. Şu dirhem puldan üstündür ya, görünüşte değildir bu. Meselâ dirhemi dama koysan, altını da aşağıya; kesin olarak herhalde üstün olan altındır; inci, lâ'l de altından üstündür; ister aşağıda olsun, ister yukarda. Hani kepek, kalburun üstündedir de un altında kalmıştır; onun gibi tıpkı; kesin olarak üst olan undur, isterse altta olsun. Şu halde yücelik görünüşte değildir; anlamlar dünyâsındadır; o öz, onda varken herhalde odur üst olan, odur yüce olan.

25. BÖLÜM

Birisi içeriye girdi (Mevlânâ) buyurdu ki:

Sevgilidir, alçak gönüllüdür o. Bu, mayasında var onun. Hani meyvesi çok olan dal gibi; o meyve onu aşağıya eğer. Meyvesi olmayan dalsa selvi gibi yücelere baş çeker. Meyve haddini aştı mı da büsbütün yerlere döşenmesin diye o dala direkler dayarlar. Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin, Peygamberimiz pek alçak gönüllüydü; çünkü önden-sondan bütün dünyanın meyvesi onda toplanmıştı; bu yüzden de herkesten daha alçak gönüllüydü.

"Selâm vermede Tanrı Elçisi'ni kimse geçememiştir." Peygamber'den önce kimse ona selâm verememiştir; çünkü Peygamber, sonsuz bir gönül alçaklığıyla ondan önce selâm verirdi. Fakat tutalım önce selâm vermesin, gene de gönlü alçak olan oydu, selâmda ilk davranan oydu; çünkü selâmı ondan öğrendiler, ondan duydular.

Öncekiler de, sonra gelenler de, hepsi onun vuruşudur, hepsi onun gölgesi. Bir kişinin gölgesi, eve ondan önce girse gölge, görünüşte öncülük eder görünür amma gerçekte

ilk giren, o kişidir. Çünkü gölge, ona uyar. Bu huylar, şimdi meydana gelmiş de değil. Tâ o vakitten, Âdem'in zerrelerinde vardı. Onun parça-buçuklarında vardı bu zerreler. Kimisi aydıncı, kimisi yarı aydın, kimisi de karanlık. Bu, şimdi meydana çıkmada. Fakat bu aydınlık, bu ışıklık, daha öncedir; onun zerresi Âdem'de hepsinden daha arıydı, daha aydıncı, daha alçak gönüllüydü.

Kimi insan vardır, öne bakar; kimi insan vardır, sona bakar. Sona bakanlar üstündür, büyüktür; çünkü görüşleri sonadır son-uca. Öne bakanlarsa daha has kişilerdir. Onlar, sona bakmamıza ne hacet var derler. Mademki buğday ekmişlerdir önce, elbette arpa bitmeyecek sonunda. Arpa ekenler de buğday biçmeyecekler. Şu halde onlar öne, başlangıca bakarlar.

Bir bölük halk da vardır, daha da hastır onlar; ne öne bakarlar, ne sona. Onların hatırına ne ön gelir, ne son; onlar. Tanrıya dalıp gitmişlerdir.

Bir bölük halk daha var ki dünyâyâ dalmış... Onlar da öylesine gaflete dalmışlardır ki ne öne bakabilirler, ne sona; bunlar, cehennem otlarıdır.

Şu halde anlaşıldı ya, temel Muhammed'dir; "Sen olmasaydın gökleri yaratmazdım" denmiştir ona. Yücelikten, gönül alçaklığından, buyruk yürütmeden, yüksek rütbelerden ne varsa hepsi de onun başıdır, onun gölgesi; çünkü ondan meydana gelmiştir bunlar.

Hani şu el ne yaparsa aklın gölgesidir o; onun gibi, aklın gölgesi vuruyor ele. Aklın gölgesi yok amma gene de gölgesiz bir gölgesi var; hani kimi insanın varlıksız bir varlığı vardır ya; tıpkı onun gibi. Bir adama aklın gölgesi vurmasa bütün uzuvları

hareketten kalır. El, tutup kavrayamaz; ayak, adım atıp yol yürüyemez; göz, bir şey göremez; kulak, bir-şey duysa ters duyar.

Şu halde bu organların hepsi de aklın gölgesi yüzünden doğru, düzgün, iyi işler görüyorlar, yerinde işler başarıyorlar; gerçekte bütün o işler, akıldan meydana geliyor, organlar birer araç. Böylece bir insan da vardık ki pek büyüktür, vaktin halîfesidir; o Akl-ı Küll'e benzer; insanlarsa onun organlarıdır sanki; ne yaparlarsa onun gölgesiyle yaparlar. Onların birinden ters işler meydana gelirse bu, Akl-ı Küll'ün gölgesini, o adamın başından aldığındandır.

Bir adam delirmeye başlar hani, beğenilmeyecek işlere koyulur; herkes de anlar ki aklı başından gitmiştir onun; akıl, gölge salmamaktadır ona; aklın gölgesinden, aklın korunmasından uzak düşmüştür o. Akıl, melek cinsindendir.

Meleğin şekli yoktur amma kolu-kanadı vardır; aklinsa ne şekli vardır, ne kanadı; böyle olmakla beraber gerçekte birdir onlar; bir işi başarırlar; huyları da birdir. Mâdemki bir işi görmedeler, görünüşe bakmamak gerek. Onların görünüşünü yaktın, erittin mi hepsi de akıl olur; ne kolu kalır, ne kanadı.

Demek ki bildik, öğrendik ki hepsi de akıl olur; ne kolu kalır, ne kanadı. Demek ki bildik, Öğrendik ki hepsi de akıldır; fakat bedene bürünmüş; bu yüzden de onlara görünen akıl derler. Hani mumdan bir kuş yaparlar; o gene o mumdur, bir şekle bürünmüştür amma gene o mumdur o. Buz da böyledir. Erittin mi su olur. Buz haline gelmeden önce de suydu; kimse onu eliyle tutamazdı, ele-avuca sığmazdı. Fakat buz haline gelince elle tutulabilir, eteğe konabilir. Aradaki fark bundan ibârettir. Yoksa buz, o sudur, ikisi de bir şeydir. İnsanın hali de şöyledir: Meleğin kanadını, getirip eşeğin kuyruğuna

bağlamışlar; olabilir ya demişler, eşek, meleğin ışığından ışıklanır; onunla görüşüp konuşma yüzünden melek olur. Eşeğin onun rengine boyanması, melek olması mümkündür çünkü,

Beyit

Îsâ, akılla yüceldi, göklere ağdı;

Eşeğinin de yarım kanadı olsaydı eşeklikte kalmazdı.

Eşeğin insan olmasına ne diye şaşılınsın; Tanrının her şeye gücü yeter. Şu çocuk, ilk doğduğu zaman eşekten de beterdur (*). Elini pisliğe atar, yalamak için ağzına götürür. Anası döver, bırakmaz onu. Eşeğinse bari bir ayırt edişi var; işerken, üstüne sidik sıçramasın diye ayaklarını açar. Ulu Tanrı, eşekten beter olan bir çocuğu insan ederse, eşeği insan yaparsa ne diye şaşılınsın. **Tanrının katında şaşılacak hiçbir şey yoktur.**

Kıyamette insanın bütün organları teker-teker, ayrı-ayrı, eli, ayağı, öbür organları söz söyleyecek. Felsefeciler bunu te'vîl ederler de el nasıl söz söyleyebilir derler; elde bir iz, bir eser peydahlanır da söz yerine geçerse o başka. Hani bir yara olur, bir çıban çıkar da el söz söylüyor, isilik veren bir şey yedim de böyle oldum diyor denebilir. Yahut el yaralansa, yahut da kararsa el söz söylüyor, beni bıçak kesti, yahut isli tencereye süründüm diyor denebilir. Elin, öbür organların söz söylemesi böyle olabilir derler.

Sünnîler hayır derler; olamaz. O el, o ayak, duyulacak sözler söyler; dil nasıl söylerse

hani. Kıyamet gününde insan, ben çalmadım diye inkâr eder. El, evet, çaldın, ben de aldım diye apaçık söyler. Adam, yüzünü eline, ayağına tutar da sen söz söylemezdin, nasıl oluyor da konuşuyorsun der. "Her şeyi söyleten Tanrı bizi konuşturdu" derler; her şeyi söze getiren; kapıyı, duvarı, taşı, kerpici söyleten, bizi de söyletti; her şeye söz söyleme gücünü veren Yaratıcı, nasıl senin dilini söze getirdiyse bizi de söze getirdi derler. Dilin bir et parçasıdır, elim bir et parçası. Bir et parçası olan dilin söz söylemesi akla sığar mı? Çok et parçası görmüşsündür; söz söylemeleri sence mümkün görünmez; görünmez amma Tanrıya göre dil bir bahanedir: Söz söyle buyurdu mu söz söyler. Neye de söyle buyurur, hükmederse söyler.

Söz, dinleyenin miktarına göre söylenir. Bizim sözümüz su gibidir; su beyi akıtır onu. Su ne bilsin su beyi hangi eliyle hıyar ekilmiş yere mi akıtmıştır onu, lâhana ekilmiş yere mi, yoksa soğan ekilmiş yere mi? Şunu biliriz ancak; su çok geldi mi o yerler daha susuzdur; az gelirse orası dar bir yerdir; bir bahçedir, yahut dört duvarla çevrilmiş küçük bir yerdir. "Tanrı, dinleyenlerin anlayışlarına göre hikmet ilham eder öğüt verenlere." Ben ayakkabı dikicisiyim; deri geniş amma ayak ne kadarsa o kadar keserim, o kadar dikerim.

İnsanın gölgesiyim, insanın boyuncayım;

Boyu ne kadarsa o kadarını ben.

Yeraltında hayvancıklar vardır; yeraltında yaşarlar; karanlıktadır onlar. Yaşadıkları yerde göze, kulağa muhtaç değildirler. O yüzden de gözleri, kulakları yoktur. Göze, kulağa ihtiyâcı olmayana ne diye göz, kulak versin? Yoksa Tanrıda göz, kulak az değil, yahut nekeslik yok. Fakat bir şeyi ihtiyâca göre verir. İhtiyâcı olmayana bir şey

verecek olursa o şey, ona yük olur. Tanrının hikmeti, lütfü, keremi yükü almaktır; iş böyleyken nasıl olur da birisine yük yükler?

Meselâ keser, testere, törpü gibi dülgere araçlarını bir terziye versen, bunları al desen, ona yük olur bunlar; terzi bu araçlarla iş göremez ki. Şu halde Tanrı, bir şeyi ihtiyâca göre verir. Bu, şuna benzer hani; yeraltında yaşayan o kurtlar, o karanlıkta yaşar-giderler. Bir bölük halk da vardır; şu dünyâyı yeter bulurlar, bu dünyâya ihtiyaçları yoktur; Tanrıyla buluşmayı özlemezler. Can gözü, akıl kulağı, ne işlerine yarar onların. Şu baş gözüyle bu dünyâ işi olur-gider; o yana gitmeyi kurmazlar bile; onlara nasıl olur da can gözü verir? İşlerine yaramaz ki.

Sanma ki yol alanlar yok,

İzleri belirmeyen olgun kişiler yok

Sen sırlara mahrem değilsin de

Sanıyorsun ki başka çeşit erler yok.

Şimdi dünya, gafletle durur. Gaflet olmasa bu dünya kalmaz. Tanrıyı özleyiş, ahreti anış, esriyip kendinden geçiş öbür dünyanın mîmârıdır. Tümünden yüz gösterse bunlar, tümünden o dünyâyı gideriz, burada kalmayız. Ulu Tanrı burada kalmamızı, iki dünyânın olmasını diledi de iki kâhya dikti. Biri gaflet, öbürü uyanıklık; böylece iki dünyâ da mâmur olur-gider.

(*) Satırın kenarına Arapça, "Hamdolsun Tanrıya ki insan şeklinde eşek yarattı-hadîs" sözü yazılmıştır.

26. BÖLÜM

(Mevlânâ) buyurdu ki:

Katımda, yahut ben yokken lûtuflarda bulunuyorsunuz, çabalarda bulunuyorsunuz. Açıkça teşekkür etmiyorsam, sizi ululamiyorsam, sizden özür dilemiyorsam, bunlarda kusur ediyorsam kendimi büyük gördüğümden, yahut aldırış etmediğimden, yahut da nîmet verenin hakkını, karşılığında sözle, işle ne mükâfatta bulunacağını bilmediğimden değil. Fakat sizin ter-temiz inancınızdan biliyorum ki siz, onu özden, Tanrı için yapıyorsunuz, ben de özrünü Tanrı dilesin diyorum, ona bırakıyorum.

Mâdemki yaptığını onun için yaptın; teşekkür etmeye kalkışsam, dille sizi ululasam, övsem Tanrının vereceği sevâbın bir kısmını ben vermiş olurum. Çünkü bu gönül alçaklığı göstermeler teşekkür etmeler, övmeler, dünya tadıdır. Dünyâda bir zahmettir, çekersin ya; bu, bir mal vermeye, bir mevki bağışlamaya benzer; bunun karşılığının da tümünden Tanrıdan gelmesi daha iyi.

Bu yüzden teşekkür etmiyorum. Zâti teşekkürde bulunmak, dünya istemektir. Çünkü mal yenmez ki, mal olduğundan istenmez mal. Malla at alırlar, halayıkçağız alırlar, köle alırlar; bir mevki elde etmek isterler; böylece de övülmeyi dilerler. Zâti dünyâ dediğin de adamın büyük, saygı değer olmasıdır; böyle olan adamı överler, sayarlar.

Buhârâ'nın Dokumacı Şeyhi, büyük bir erdi; gönül ehliydi. Bilginler, büyükler, onun katına gelirler ziyâretine varırlar, tapısında diz çökerler, otururlardı. Şeyh, anadan doğduğu gibiydi, okuma-yazma bilmezdi. Kur'ân'ın tefsîrini, hadîsi onun dilinden duymak isterlerdi. Derdi ki: Ben Arapça bilmem; âyeti, hadîsi benim dilime çevirin de anlamını söyleyeyim. Âyeti diline çevirirlerdi. O tefsîr etmeye, gerçek anlamlarını söylemeye koyulurdu. Tanrı rahmet etsin, esenlik versin derdi; Mustafâ, filân duraktayken bu âyeti söyledi. Sonra o durağın makamları böyledir der, o durakların, o yolların hallerini, oraya ağmayı etrafıca anlatırdı.

Bir gün Muarrif Alevî, onun tapısında kadıyı övüyor, dünyâda böyle bir kadı olmaz, rüşvet almıyor; eşi yok; pervâsız; özü doğru; Tanrı için halka adâletle muâmele etmede diyordu. Şeyh dedi ki: Şimdilik rüşvet almıyor diyorsun; biyol yalan bu söz. Sen Alevîsin, Mustafâ soyundansın, sonra da tutuyor, onu övüyorsun; bu rüşvet değil mi? Onun karşısında onu övüyor, onu anlatıyorsun; bundan daha iyi rüşvet mi olur?

Tirmiz Şeyhülislâmı, Seyyid Burhâneddin, gerçekte ilgili sözleri güzel söylüyor; bunun sebebi de şeyhlerin kitaplarını, sözlerini, onların sırlarıyla ilgili yazıları okumuş olması dedi. Birisi, sen de okuyorsun; nasıl oluyor da Öyle söz söylemiyorsun dedi. Dedi ki: Onda dert var, savaşıma var, ibâdet var. Adam peki dedi, neden bunu söylemiyorsun, neden bu, hatırına bile gelmiyor da okumasını söylüyorsun? Temel olan bu, biz onu söylüyoruz, sen de onu söylemene. Onlarda, o dünyânın derdi yok. Kimisi ekmek yemeğe gelmiş, kimisi ekmeği seyretmeye. Bu sözleri öğrenip satmayı isterler.

Bu sözler, bir geline, güzel bir halayıkçağıza benzer; onu, satmak için alırlar hani. O halayıkçağız, onu ne diye sevsin, ne diye ona gönül versin. O alış-verişte bulunan kişinin aldığı tat, satıştıdır; erliğı yoktur onun; halayıkçağızı satmak için alıyor; erliğı,

erkekliğı yok ki halayıkçağızı kendisi için alsın. Puştun eline, güzelim bir Hint kılıcı geçse onu, satmak için alır. Yahut bir babayiğidin yayı, eline düşse onu da satmak için alır. Çünkü onra o pazı yoktur ki tutsun da o yayı çeksın. O, yayı istese bile kirişi için ister; fakat kirişi çekecek gücü de yoktur; sadece kirişi sever. Onu da sattı mı, parasını allığa, rastığa verir puşt, başka ne yapacak ki? Onu sattıktan sonra ondan daha iyi ne alacak acaba?

Süryancadır bu söz; sakın “anladım” demeyin. Ne kadar çok anlar, bellersen o kadar uzak düşersin anlamaktan, bellemekten. Bunun anlayışı, anlayışsızlıktır. Senin uğradığın belâ, düştüğün musibet, elde ettiğin yoksunluk, o anlayıştandır. O anlayıştan kurtulman gerek ki bir şey olasın.

Sen diyorsun ki kırbamı denizden doldurdum, deniz, kırbama sığdı; mümkünü yok bunun. Evet, kırbamı denizde yitirdim dersın bu söz güzel; temel olan da bu. Akıl, seni padişahın kapısına götürünceye dek güzeldir, dilenir. Onun kapısına geldin mi akılı boş; o anda akıl, ziyan verir sana; yolunu keser.

Meselâ biçilmemiş bir kumaştın bir kaftın, yahut bir cübbe diktirmek istiyorsın akıl, seni tutar, terziye dek götürür. Akıl, bu âna dek iyidir; seni terziye ulaştırır. Şimdi bu anda akılı boşamak gerek; terziye karşı kendi düşünceni bırakmak gerek. Hasta da böyledir. Akılı o zamana dek iyidir ki onu tutar, hekime götürür. Hekime vardıktan sonra akılı bir işe yaramaz artık; kendisini hekime tapşırması gerek.

Senin gizli-gizli attığın nâralar, dostların kulaklarına geliyor; duyuyorlar onlar. Bir şeyi olan, bir özü, bir derdi bulunan kişi anlaşılır. Deve katarının içindeki esrik deve, gözünden, yürüyüşünden, ağzının köpürüşünden, daha da başka şeylerinden belli

oluverir: "Secdelerinin izleri yüzlerinden belli olur, yüzlerinde görünür." Ağacın kökü ne yiyorsa ağacın gövdesinden, başından, dallarından, yapraklarından, meyvelerinden belli olur. Bir şey yiyip içmemiş ağaçsa solar-sararır; nasıl olur da attığınız şu yüce nâralar gizli kalır? Bu nâraların sırrı, bir sözden sözler anlamamız, bir harften nice şeyler duymanızdır.

Hani birisi, Vasît okumuştur, büyük-büyük kitaplar okumuştur. Tenbîh'ten bir sözdür, duyar; onun şerhini okumuştur; o bir tek meseleden temeller, meseleler anlar. Tenbîh'in bir tek harfini duyunca hay der, yâni ben bu sözde birçok şeyler görmedeyim; onu elde etmek için zahmetler çekmişim, gecelerimi gündüz etmişim, defîneler bulmuşum demek ister. "Göğsünü açıp ferahlatmadık mı" denmiştir ya, gönül anlatılmaya kalkışılrsa sonu gelmez. Oysa o şerhi okumuştur; bir işâretten birçok şeyler anlar. Fakat okumaya daha yeni başlayan, o sözden anlamını anlar; ne haberi vardır onun, ne de hay-hay eder, nâralar atar.

Söz, duyanın miktarına göre söylenir, dinleyen, o hikmeti ne kadar çekmeye uğraşır, ne kadar onunla gıdalanırsa hikmet, o kadar söylenir. O istemezse hikmet de söylenmez, yüz göstermez. Ne şaşılacak şey der, neden söz söylemiyor? Söyleyecek olan da ne şaşılacak şey diye cevap verir, neden söz söyletmiyor? Sana dinleme gücünü vermeyen, söyleyene de söyleme isteği vermiyor.

Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin; Mustafâ'nın zâmanında bir kâfirin Müslüman bir kölesi vardı; mayası temiz bir köleydi. Sahibi, tasları al da hamama gidelim dedi. Yolda mescidin önünden geçiyorlardı. Mustafâ, sahâbeyle mescidde namaz kılıyordu. Köle, efendim dedi, Ulu Tanrı hakkı için şu tası bir soluk tut da iki rek'at namaz kılivereyim; kılar-kılmaz gelirim. Köle mescide girdi, namaz kıldı.

Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin, Mustafâ, dışarı çıktı; bütün sahâbe de dışarı çıktı. Köle mescidde yapayalnız kaldı. Efendisi, kuşluk çağına dek bekledi, a köle, çık dışarı diye bağırdı. Köle, bırakmıyorlar beni diye cevap verdi. İş sınırı aşınca adam, başını mescidden içeri uzattı; bırakmayan kimdir, onu görmek istiyordu. Ne kimseyi gördü, ne kimsenin gölgesini, ne bir ayakkabı vardı, ne kımıldayan kimsecik. Köleye, seni dışarı bırakmayan kim dedi. Köle, seni içeriye sokmayan biri var ya dedi, beni dışarı bırakmayan o.

Sen onu görmezsin hani, zâti insan, görmediği, duymadığı, anlamadığı şeye âşıktır. Gece-gündüz onu arar, ister; görmediğime kulum-köleyim ben der. Anladığından, gördüğünden usanır, kaçır. Bu yüzdendir ki filozoflar, Tanrının görüleceğini inkâr ederler; derler ki görürsen doyabilir, usanabilirsin, buysa olamaz.

Sünnîlerce o, bir renkte, bir şekilde görünürse usanılır. Her solukta yüzlerce renkte, yüzlerce şekildedir. "Her gün bir işteditir o." Yüz binlerce yıllar görünse bir görünüşü, bir görünüşüne hiç mi benzemez. Sen de şu anda Tanrıyı izlerinde, işlerinde görüp duruyorsun. Her solukta çeşit-çeşit görmedesin; bir işi, bir işine hiç benzemiyor.

Sevinç vaktinde bir başka görünüş, ağlayış vaktinde bir başka görünüş, korku vaktinde bir başka görünüş, umut vaktinde bir başka görünüş. Tanrının işleri, işlerinin görünüşü, izlerinin-eserlerinin görünüşü, renk-renk, çeşit-çeşit olur, bir-birine benzemezse elbette zâtının görünüşü de böyledir, işlerinin görünüşüne benzer. Onu, bununla kıyasla. Sen de bir parça-buçukken Tanrının gücüyle bir solukta bin hale geliyorsun, bir kararda durmuyorsun.

Kullardan kimi kullar vardır, Kur'ân'dan Tanrıya varırlar; kimisi de vardır, hastır;

Tanrıdan gelirler de Kur'ân'ı burada bulurlar; bilirler, anlarlar ki onu Tanrı yollamıştır. "Biziz Kur'ân'ı indiren; ve gerçekten de biziz onu koruyacak olan." Müfessirler derler ki bu âyet, Kur'ân hakkındadır. Bu tefsîr de iyidir amma şu da var: Yâni sana bir öz, bir istek, bir sürekle verdik; onu koruyan, yitirmeyen, bir yere ulaştıran da biziz. Sen bir kere Tanrı de, ondan sonra ayağını dire; bütün belâlar sana gelir-çatar.

Birisi, Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin, Mustafâ ya dedi ki: Gerçekten de seni seviyorum ben. Mustafâ dedi ki: Aklını başına al, ne diyorsun sen? Adam, seni seviyorum dedi. Mustafâ, aklını başına al, ne diyorsun sen dedi. Adam tekrar, seni seviyorum ben deyince Mustafâ, öylesine ayağını dire dedi; kendi elinle seni öldüreceğim, vay sana.

Birisi, Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin, Mustafâ'nın zamanında, tapısına geldi de dedi ki: Senin bu dinini istemiyorum, vallahi istemiyorum, bu dini geri al. Senin dinine girdim gireli bir gün olsun, dincelmedim; mal gitti, kadın gitti, çocuk gitti; saygı görmem kalmadı, gücüm-kuvvetim kalmadı, dileğim-isteğim kalmadı. Mustafâ, hâşâ dedi; benim dinimin şânından değildir ki bir yere gitsin, birinin gönlüne yerleşsin de o adamı kökünden söküp atmasın; evini-barkını silip süpürmesin, ter-temiz etmesin de geri gelsin; "Ona ancak ter-temiz olanlar dokunabilirler." Nasıl sevgilidir o ki sende kıl kadar bile olsa, kendini sevmek, varlığına bağlanmak varken kendisine yol versin sana.

Dostun yüz göstermesi için adamın, tümünden kendinden de, dünyadan da usanması, kendine düşman kesilmesi gerek. Bizim dinimiz de hangi gönülde yerleşirse o gönül Tanrıya ulaştırmadıkça, gerekmeyen şeyleri o gönül ıssından ayırmadıkça ondan el çekmez.

Peygamber buyurdu ki: Şunun için dincelmedin, gam yemedesin: Gam yemen, önceki sevinçleri, neş'eleri kusmandır. Mîdende onlardan bir şey kaldıkça yemen için sana bir şey vermezler; kusarken kimse bir şey yiyemez. Kusması kesildi mi, o vakit yemek yer. Sen de sabret, gam yeme; gam yemen kusmaktır; kusman bitti mi bir neş'edir, çıkagelir; hem öylesine bir neş'e ki gam yok onda; öylesine bir gül ki tiken yok onda; öylesine bir şarap ki baş ağrısı vermez o. Dünyâda gece-gündüz dincelme, esenleşme istiyorsun. Bunun dünyâda olmasına imkân yok; amma gene de bir soluk bile isteği bırakamıyorsun.

Dünyâda bir rahata ersen, bir huzur bulsan bile o rahat, o huzur, çakıp giden, durmayan bir şimşek gibidir. Hem de nasıl bir şimşek? Dolularla dop-dolu, yağmurlarla dop-dolu, karlarla dop-dolu, mihnetlerle dop-dolu bir şimşek. Meselâ birisi, Antalya'ya gitmek istese, fakat Kayseri yolunu tutsa, Antalya'ya varacağını umsa da, çabadan vazgeçmese de bu yoldan Antalya'ya ulaşması mümkün değildir; ancak Antalya yolunu tutarsa, topal da olsa, arık da olsa gene varır, erişir; çünkü yolun sonu orası. Dünya işi bile zahmetsiz, eziyetsiz kolaylaşmıyor, ahret işi de böyle.Bâri şu zahmeti, şu eziyeti ahretten yana harca da yitmesin. Sen diyorsun ki: Ey Muhammed, al benim dinimi, dincelmiyorum ben. Bizim dinimiz, adamı dilenen şeye ulaştırmadıkça bırakır mı hiç?

Hani anlatırlar, bir öğretmen, yoksulluğundan kış günü, sâdece ketenden bir cübbe giyinmişti. Olacak bu ya, sel de dağdan bir ayıyı sürükleyip götürüyordu. Ayının başı, su içindeydi, gizlenmişti. Çocuklar sırtını gördüler de hoca dediler, işte bir kürk, suya düşmüş, sen de üşüyorsun; al onu. Hoca pek muhtaçtı, pek üşüyordu. Bu yüzden postu almak için suya atıldı. Ayı, hocaya pençe attı. Adamcağız, su içinde ayıya tutulmuş-kalmıştı. Çocuklar, öğretmen, kürkü getir, getiremiyorsan bırak da sen gel

diye bağırdılar. Öğretmen, ben kürkü bırakıyorum amma kürk beni bırakmıyor, ne yapacağım, ben de bilmiyorum dedi.

Tanrı özleyişi ne vakit bırakır seni? Burada şükretmek gerek ki irâdemiz, elimizde değil, Tanrı elindeyiz biz. Hani çocuk, küçükkken sütten, anasından başka bir şey bilmez; tapacak odur ancak ona. Ulu Tanrı, hiç onu, bu halde bırakır mı? Daha ileri çeker; ekmek yemeye, oyun oynamaya düşürür. Derken oradan da çeker, akıl durağına ulaştırır. Şu çocukluk, öbür dünyâya göre de tıpkı-tıpkısınadır; öbür dünyâda da bir başka meme var; seni hâline koymaz, öylesine bir yere ulaştırır ki o hâlin çocukluk olduğunu, hiçbir şeye yaramadığını anlarsın. "Şaşarım bir bölük halka ki onları zincirlere bağlarlar da cennete sürüklerler." "Tutun, bağlayın onları zincirlerle." Sonra nîmetlere ulaştırın, sonra da olgunluğa ulaştırın.

Balıkçılar, balığı birden avlamazlar. Olta, balığın boğazına takıldı mı, kanı aksın, gevşesin, arıklasın diye birazcık çekerler. Sonra hâline bırakırlar. Derken gene çekerler. Sonunda tam arıklaşır, o vakit tutup alırlar. Aşk oltası da insanın boğazına takıldı mı, kendisinde bulunan güç, pis kan, yavaş-yavaş ondan akıp gitsin diye Ulu Tanrı, onu yavaş-yavaş çeker. "Gerçekten de daraltan da Tanrıdır, genişleten de."

"Tanrıdan başka yoktur tapacak" sözü, herkesin inancıdır. Bir de hasların inancı var. Hasların inancı, "Ondan başka varlık yoktur" sözüyle belirtilir. Hani bir kişi, rüyâda padişah olduğunu görür. Tahta kurulmuştur; kullar, perdeciler, beyler, çevre yanında ayakta durmadadır. Padişah olmam gerek, hem de benden başka padişah yok der. Bir de uyanır, bakar ki evde, kendisinden başka kimsecikler yok. Bu kez, benim der, benden başka kimse yok. Fakat buna uyanık göz gerek, uykulu göz, göremez bunu, onun işi değildir bu. Her bölük, öbür bölüğe aslı yoktur der. Bunlar, gerçek biziz, vahiy

bize gelmiş, onların aslı yok der. Onlar da bunlara bu çeşit söyler. Böylece yetmiş iki millet, birbirlerine, aslı yok der. Şu halde hepsi de şunda birleşiyor: Diyorlar ki hepsine de vahiy gelmemiş; demek ki vahyin yokluğunda birleşiyorlar; gene bir bölüğe vahiy geldiğinde de hepsi bir, bunda da birleşiyorlar. Şimdi akı-fikri başında bir ayırt eden inanç ıssı gerek ki o bir bölük hangisidir, bunu bilsin, anlasın, "İnanan, anlayışlıdır, ayırt edicidir."

(Birisi) sordu, dedi ki: Bilmeyenler, anlamayanlar çok, bilenler, anlayanlar az. Bilmeyenlerle, özü düz olmayanlarla bilenleri ayırt etmeye kalkışsak bu iş uzun sürmez mi?

(Mevlânâ) buyurdu ki:

Bilmeyenler çoktur, bilenler azdır amma o azı bildin mi hepsini bilmiş olursun. Hani bir avuç buğdayı bildin mi, dünyadaki bütün buğday ambarlarını bilmiş olursun ya; hani birazcık şekeri tattın, tadını anladın mı, yüz çeşit tatlı yapsalar şekeri biliyor, anlıyorsan, yediğin şeyde şeker bulunduğunu bilir, anlarsın ya; onun gibi işte. Boynuz kadar bir şeker kamışını emen kişinin şekeri tanıyıp bilmemesi için iki boynuzlu olması gerek.

Size bu söz, tekrar gibi görünür; bu da ilk dersi anlamamış olmanızdandır; bu yüzden bize de her gün, bunu söylemek gerekiyor. Hani bir öğretmen, bir çocuğu üç ay okutmuş, çocuk gene de "elifte bir şey yok" sözünü geçememiş. Çocuğun babası gelmiş de galiba demiş, hizmette kusurumuz var; bir kusurda bulunduysak buyurun da daha çok ağırlayalım sizi. Öğretmen, yok demiş; sizin kusurunuz yok; fakat çocuk bu dersi geçemiyor. Çocuğu çağırmış; "elifte bir şey yok" de demiş. Çocuk, "bir şey

yok" demiş, "elifte" diyememiş. Muallim demiş ki: "Görüyorsun, hal, gördüğün gibi; bu dersi bile geçemedi, bunu bile öğrenemedi; ona yeni bir ders nasıl vereyim?"

(Mevlânâ) hamd âlemlerin rabbi Allah'a dedi de sonra buyurdu ki:

Şimdicek, hamd âlemlerin rabbi Allaha dedik ya; ekmek, nîmet azaldı, yedik, bitirdik diye değil bu hamd. Nîmetin sonu yok; fakat iştah kalmadı, konuklar doydular; o yüzden hamd Allaha dendi. Bu ekmek, bu nîmet, dünyâ ekmeğine, dünyâ nîmetine benzemez; çünkü dünyâ ekmeğini, dünyâ nîmetini, iştahsız olarak da, dilediğin kadar zorla yiyebilirsin; çünkü canı yoktur; nereye çekersen seninle gelir; canı yoktur ki senden çekinsin, dilemediği yere gitmesin. Bu, Tanrısal nîmetin tersinedir. Tanrısal nîmet, hikmettir; canlı bir nîmettir. İştahın varsa, adam-akıllı üstüne düşersen senin yanına gelir, sana gıdâ olur. Fakat iştahın kalmadı, üstüne düşmedin mi, onu zorla yiyemezsin, zorla kendine çekemezsin. Yüzünü örter, kendini göstermez sana.

Kerâmet hikâyelerini söyledi de buyurdu ki:

Birisi, bir gün içinde, yahut bir solukta Kâbe'ye gider; bu o kadar şaşılacak bir şey de değildir, kerâmet de değil. Sam yelinde de bu kerâmet var; bir günde, bir solukta dilediği yere gider. Kerâmet, ona derler ki seni aşağılık bir halden yüce bir hale getirsin de oradan buraya, bilgisizlikten akla, cansızlıktan canlılığa sefer edesin. Hani önce topraktın, cansızdın; seni bitki âlemine getirdi. Bitki âleminden pıhtılaşmış kan, et âlemine, pıhtılaşmış kan, et âleminden hayvanlık âlemine, oradan da insanlık âlemine sefer ettin. Keramet budur işte; ulu Tanrı, böylesine bir yolculuğu sana yakınlaştırdı, yakın gösterdi; oysa şu açtığın yollar nasıl aşacaksın, şu konaklarda nasıl konaklayacaksın; gelecek misin, hangi yoldan geleceksin; hatırında bile yoktu,

vehmine bile gelmezdi. Fakat geldin ya, seni getirdiler ya; ap-açık görüyorsun ki geldin. Böylece seni, çeşit-çeşit, renk-renk yüzlerce bambaşka âlemlere de götürürler. İnkâr etme; bundan haber verirlerse kabul et.

Tanrı ondan râzı olsun, Ömer'e armağanlar getirdiler, bir de zehir dolu bir kâse sundular. Bu neye yarar dedi. Dediler ki: Birisini ap-açık öldürmeyi uygun bulmazlarsa bundan birazcık sunarlar ona; içer, gizlice ölür-gider. Kılıçla öldürülemeyecek bir düşman varsa gizlice ona, bundan birazcık sunup öldürürler onu. Ömer, pek güzel bir şey getirdin dedi; verin bana onu da içeyim. Bende pek büyük bir düşman var, kılıç erişmiyor ona; dünyada ondan daha düşman kimsecik yok bana. Hepsini birden içmeye hacet yok, bunun bir zerresi yeter; bu, yüz bin kişiye yeter dediler. Bu düşman da bir kişi değil dedi Ömer; bin kişinin yerini tutar; yüz binlerce kişiyi tepesi üstü yerlere yıkmıştır. Kâseyi aldı, birden başına dikti. Ömer, zehri içince orda bulunanlar, bir uğurdan Müslüman oldular; senin dinin gerçek dediler. Ömer dedi ki: Hepiniz Müslüman oldunuz da bu kâfir, hâlâ Müslüman olmadı.

Ömer'in bu inancı söylemeden maksadı, herkesin inancısını bildirmek değildi. Onda o inanç vardı, hattâ daha da çok vardı; gerçeklerin inançı vardı onda. Fakat maksadı, peygamberlerin, hasların, gözleriyle görmüş kişilerin inancıydı; o inanç umuyor, istiyordu. Hani, dünyânın bucaklarına bir aslanın ünü yayılmıştı. Halk o aslanı görüp meraktan kurtulmak için uzak yollardan o ormana yöneldi. Konaklar aşip o ormana vardılar, aslanı uzaktan görünce öylece kalakaldılar, ileriye bir adım bile atamadılar. Bu aslanı görme sevdasıyla bu kadar yol aştınız; bu aslanın bir huyu vardı: Kim, yüreklice yanına varırsa sevgiyle elini uzatır, okşar onu; hiçbir ziyan vermez ona, fakat ondan biri ürker-korkarsa aslan, kızar ona; hattâ böylelerin kimisine, benim hakkımda ne de kötü bir sanısı var diye saldırır da; bunca adım attınız, yüz yıllık yol aştınız; şimdi

aslana yaklaştığınız halde bu durmak da ne? Bir adım ileri atıverin dediler. Fakat kimsede o yürek yoktu ki ileriye bir adımatabilsin. Bütün o adımları attık ya dediler, hepsi de kolaydı; fakat buradan ileriye bir adım bile atamıyoruz.

Şimdi Ömer'in de o inanışı söylemeden maksadı, aslanın karşısına varınca ona doğru atılması gereken o bir adımdı işte. O adımı pek az adam atabilir; haslardan, Tanrı yakınlarından başkalarının işi değil bu. O inanç, peygamberlerden başkasına nasib olmaz; çünkü onlar, canlarından el yumuşlardır.

Dost, güzel şeydir; çünkü dost, dostun hayaliyle kuvvet bulur, gelişir, canlanır. Mecnûn 'a Leylâ'nın hayâlinin kuvvet vermesine, o hayâlin, Mecnûn'a gıda olması şaşılır mı? Geçici sevgiyle sevilen sevgilinin hayâlinde bu kadar güç-kuvvet, bu kadar etki olur, sevgilisine bu kadar kuvvet bağışlarsa gerçek dost, kuvvetler bağışlıyor diye neden şaşıyorsun? Onun hayâli, görünse de vardır, görünmese de. Hattâ hayâlin de yeri mi? O, zâtî gerçeklerin canı. Ona hayâl derler amma dünyâ da hayâlde durur. Bu dünyâyâ gerçek diyorsun ya, göze görünüyor, duyuluyor da ondan. O anlamlaraysa hayâl diyorsun; oysa ki bu dünyâ, o dünyânın parça-buçuğu.

İş tersine; hayâl olan asıl bu dünyâ.Çünkü o anlam, bu dünya gibi yüzlercesini meydana getirir de hepsi eskir, çürür, yıkılır, yok olur-gider. Gene bir başka, bir yeni dünya meydana getirir. Fakat temel olan anlam âlemi güzeldir, eskimez; yenilikten de münezzehtir, eskilikten de. Onun parça-buçuklarıdır eskiliğe, yeniliğe bürünen. Onları meydana getirense ikisinden de münezzehtir, ikisinin de ötesindedir. Bir mühendis, içinden bir ev kurmayı geçirir, genişliği şu kadar, uzunluğu bu kadar olsun... Sofası şöyle olsun, girilecek yeri böyle olsun diye hayâl ederse buna hayâl demezler; çünkü o gerçek, bu hayâlden doğmadadır; bu hayâlin parça-buçuğudur. Evet, mühendis

olmayan, gönlünden böyle bir şey geçirir, böyle bir düşünceye kapılırsa ona hayâl derler. Halkın da, mîmar olmayan, mîmarlık bilgisini bilmeyen böyle bir adama sen hayâl kurmadasın demesi, süre-gelmiş bir âdettir.

27. BÖLÜM

Dervişten bir şey sormamak daha iyidir. Çünkü ona bir-şey sorman, âdeta onu kışkırtman, yalan icad etmeye zorlamandır. Neden mi? Çünkü ona, bedenine bağlı biridir soru soran. Ona da bu soruya cevap vermek gerek. Gerçeği söyleyemez; çünkü dinleyen kabul etmez; o kişiliğin ağzı-dudağı, bu çeşit bir lokmaya lâıyk değildir. Şu halde ona, anlayışına göre bir yalan cevap uydurmak gerek ki çekilip gitsin. Dervişin söyleyeceği her söz de gerçektir, yalan değildir hani; fakat o soruya verilmesi gereken cevâba, kendince söz denecek söze, gerçeğe karşı o cevap, yalan sayılır; duyanaysa doğrudur, doğrudan da üstündür.

Dervişin birinin bir yamağı vardı. Onun içir bir şeyler derer-devşirirdi. Günün birinde derip- devşirdiği şeylerle dervişe yemek getirdi. Derviş yedi, yattı. Geceleyin düşü azdı. Bu yemeği kimden aldın, getirdin diye sordu. Yamak, güzel bir kız verdi bana dedi. Derviş, vallahi dedi yirmi yıldır, düşüm azmamıştı. Bu, onun verdiği yemekten oldu.

Böylece dervişin de çekinmesi, herkesin lokmasını yememesi gerektir. Çünkü derviş lâıftır, her şey tesir eder ona, her şey görünür, belirir onda. Hani temiz, ak bir elbisede azıcık bir karalık olsa hemen görünür ya... Onun gibi. Amma bunca yıldır, pislikten kararmış, aklığı karalığa dönmüş kap-kara bir elbiseye binlerce çeşit yağ

damlasa, bu elbisede binlerce çeşit kir-pas bulunsa, halka da görünmez, o elbiseyi giyene de. Mâdemki iş böyle, dervişin de zâlimlerin, haram yiyenlerin, bedenine tapanların lokmalarını yememesi gerek. Çünkü, o kızın lokmasından dervişin nasıl düşü azdıysa bu çeşit adamların lokması da dervişe tesir eder, o yabancı lokmanın kötü, bozuk-düzen düşüncelere dalar.

28. BÖLÜM

Dileyenlerin, gerçek yolcularının virdleri, çabaya, kulluğa koyulmalarıdır. Zamanı, işlere bölmek, her iş için bir zaman ayırmak gerek. Böyle yapan, her işi zamanında yapmayı âdet edinen kişiyi zaman, bir memur gibi o işe çeker, sürükler. Meselâ sabahleyin kalkınca ibâdete koyulmak daha iyidir. Nefis daha yatışmıştır, daha esendir, daha arı-durudur; herkes, kendisine yaraşan kulluğu, kendi miktarınca yapar, yerine getirir.

"Gerçekten de biz saf kurmuşuz elbet; gerçekten de biz, noksan sıfatlardan arı olduğunu söyleriz onun." Yüz binlerce saf var; ne kadar daha temiz olursa o kadar ileri geçirirler adamı; ne kadar noksanı varsa o kadar geri safa korlar. "Onları Tanrı geriye atmıştır; siz de geriye atın." Bu, bir uzun hikâyedir; fakat hiç kaçılmaz bundan. Kim bu uzun hikâyeyi kısaltırsa aziz ömrünü, tatlı canını kısaltmış olur; Tanrı korursa o başka.

Erenlerin virdlerine gelince: Anlayabileceğin kadar söyleyeyim. Şudur onların virdleri... Sabahleyin kutlu canlar, tertemiz melekler, Tanrıdan başka kimseciklerin bilemediği halk; çünkü Tanrı pek kıskançtır, bu yüzden adlarını bile halktan gizli tutar; evet, bunlar, onlarla dolaşmaya, onlara selâm vermeye gelirler. "İnsanların, bölük-bölük Tanrı dinine girdiklerini görürsün." "Melekler, her kapıdan, onların, tapılarına girerler. Sen onların

yanına oturmuşsun; fakat göremezsın onları, duyamazsın o sözleri, o selâmları, o gülüşleri.

Şaşılmaz buna; hasta, ölüme yakın hayaller görür; yanı başında oturandan haberi bile yoktur, ne dediğini duymaz bile. O gerçekler, bu hayallerden bin kere lâtiftir. Bu hayalleri bile insan öylesine hastalanmadıkça göremiyor, duyamıyor; o gerçekleri de ölmedikçe ölümden önce göremez.

Erenlerin hallerindeki inceliği bilen, onların ululuğunu anlayan ziyâretçi, erenin tapısına çın seherden beri bunca meleğin, bunca ter tertemiz canın geldiğini bilir; böyle bir evrâd arasında şeyhe zahmet vermemek için bekler de bekler.

Hani padişahın kapısında, sarayında köleler vardır. Her sabah virdleri vardır onların... Her birinin belli bir durağı, belli bir kulluğu, belli bir ibâdeti vardır. Kimisi uzaktan tapıklar; padişah bakmaz onlara; görmezlikten gelir onları. Fakat kullar, padişahı da görürler, ne yaptığını da görürler.

Adam padişah oldu mu virdi şudur artık: Kullar her yandan, onun tapısına gelsinler; çünkü kulluk kalmamıştır artık: "Tanrı huylarıyla huylanın" hükmü yerine gelmiştir. "Ona kulak olurum, göz kesilirim" buyruğu meydana gelmiştir. Bu, pek ulu bir duraktır; söylemek de yazıktır. Çünkü ululuğu, u'yla, le'yle, u'yla anlaşılmaz; onun ululuğundan birazcığı yol bulsa bu yana; ne u kalır, ne u'nun söylenirken çıktığı yer... Ne le kalır, ne le'nin söylenirken çıktığı yer. Ne el kalır, ne bel. Varlık biter; ışıklar ordusundan varlık şarı yıkılır-gider. "Gerçekten de padişahlar, bir şara girdiler mi, yıkarlar-yakarlar o şarı." Bir deve, küçücük bir eve girse o ev yıkılır-gider amma o yıkık yerde de binlerce defîne bulunur.

Defîne yıkık yerde olur;

Mâmur yerdeyse köpek bulunur, köpek.

Yolcuların duraklarını uzun-uzadıya anlattık; fakat erenlerin hallerinden ne anlatalım? Ona son yok; yolcuların hallerineyse son var. Yolcuların son durağı ulaşmaktır. Erenlerin son durağı nedir? Öylesine bir buluşma ki ayrılığı yok mu, yok. Üzüm, tekrar dönüp koruk olmaz; olmuş meyve, bir daha ham bir hale gelmez artık.

Halkla konuşmayı haram bilirim;

Fakat senin sözün açıldı mı, sözü uzatır da uzatırım.

Vallahi uzatmayacağım, kısa keseceğim.

Kan içiyorum da sen şarap sanıyorsun;

Can buluyorsun da sanıyorsun ki can veriyorsun.

Bunu kısa kesen, doğru yolu bırakmış, filân ağaç yakındır diye öldürücü çöle dalmış kişiye benzer.

29. BÖLÜM

Hıristiyan Cerrah dedi ki:

Şeyh Sadreddin'in ashâbından bir bölük halk, yanımda yediler-içtiler; sonra dediler ki: Sizin sandığınız gibi Îsâ Tanrıdır, bunun gerçek olduğunu biz de biliyoruz, fakat şerîati korumak için mahsustan gözlüyoruz, mahsustan inkâr ediyoruz.

Tanrı aziz sırrını kutlasın, Mevlânâ dedi ki:

Tanrının düşmanı, yalan söylüyor; hâşâ, olamaz bu. Bu söz, azdırıcı, azmış, aşağılatıcı, aşağılanmış, Tanrı eşiğinden sürülmüş. Şeytanın şarabının verdiği esriklikten doğma bir söz. Yahûdilerin düzeninden tundan tuna kaçan, boyu iki arşından kısa olan arık bir adamın yedi kat göğü koruması nasıl mümkün olur? Her göğün kalınlığı beş yüz yıllık yol; her göğün, öbür gökle arası beş yüz yıllık yol. Her yeryüzünün kalınlığı beş yüz yıllık yol; her yeryüzünün, öbür yeryüzüyle arası beş yüz yıllık yol. Arş'ın altında bir deniz var; onun da derinliği bu kadar. O denizde Tanrının bir meleği var; deniz, topuğunu aşmıyor. Daha da kat-kat artık şeyler var. Nasıl olur da aklın, bütün bunları düzüp koşanın, o arıkların arığı olduğunu söyler? Sonra Îsâ'dan önce göklerin, yeryüzünün yaratıcısı kimdi? Zâlimlerin dediklerinden arıdır o.

Hıristiyan dedi ki (1): Topraktan olan toprağa gitti; temiz olan da temize ulaştı (2).

(1-2) Bu cümleler farsçadır.

(Mevlânâ) dedi ki:

Îsâ'nın canı Allah'sa canı nereye gitti? Çünkü can, aslına, yaratanına gider. Asıl oysa, yaratan oysa nereye gitti öyleyse?

Hristiyan, biz böyle bulduk, bulduğumuz yolu tuttuk dedi. Ben de dedim ki:

Babandan, babanın bıraktığı şeyler arasında kalp, kapkara bir altın bulur da ayarı tam, başka bir şeyle karışmamış altın eline geçtiği halde değiştirmez, kalpı kabul eder, ben bulmuşum, yeter dersen; yahut babandan sana, çolak bir el kalsa, sonradan da bir ilâç, çolak elini iyi edecek bir hekim bulur da ilâç kullanmaz, hekime başvurmaz, ben elimi böyle çolak bulmuşum, iyileşmesini istemem dersen; babanın öldüğü, senin büyüdüğü yerin suyu tuzlu olur, sonra da suyu tatlı, bitkisi tatlı, halkı sağ-esen bir yere yol bulur da oraya göçmeyi dilemez, senden sayrılıkları giderecek tatlı suyu içmek istemez, biz bu yeri, sayrılıklar veren bu acı suyu bulmuşuz; bulduğumuza sarılmışız dersen bu, akıl işi değildir.

Akıllı olan, sağduyu ıssı bulunan kişi, hâşâ, bu işi yapmaz, bu sözü söylemez. Ulu Tanrı sana, babanın aklından başka bir akıl, babanın görüşünden başka bir görüş, başka bir ayırt ediş vermiş; görüşünü, aklını boşlama; seni aşağılık bir hale sokan, sana doğru yolu buldurmeyen akla uyma.

Yutaş'ın babası, ayakkabı dikerdi. Oysa padişahın tapısına ulaştı. Padişah ona, padişahların tapısında yapılması gereken edepleri, silâh kullanmayı öğretti, ona en yüce bir mevki verdi; o da kesin olarak, biz babamızdan ayakkabı dikmeyi öğrendik; bu mertebeyi istemeyiz; a padişahım, sen çarşıda bir dükkân aç bana da ayakkabı dikmeye

başlayayım, geçinip gideyim demedi. Köpek bile köpekliğiyle av avlamayı öğrendi mi, padişahın avcısı olur; babasından, anasından bulduğunu- gördüğünü unuttur. Oysa ki samanlıklarda, yıkık yerlerde otururdu; leşe düşküdü. Fakat şimdi padişahın ordusuna uymada, onların peşine düşmede.

Doğan da böyle. Padişah onu terbiye ettikten sonra biz, babamızdan, dağlardaki kovuklarda yuva kurmayı, leş yemeyi gördük, padişahın davuluna kulak asmayız, avının peşine düşmeyiz demiyor. Hayvanın akli bile babasından-anasından bulup gördüğü şeyden daha güzelini buldu mu ona sarılıyor da insan, akıyla, ayırt edişiyile, yeryüzündeki yaratıkların hepsinden üstünken, anamdan-babamdan böyle gördüm diyor; Allah korusun, ne de kötü insandır bu çeşit insan.

Evet, esenlik ona, Îsâ'nın rabbi, Îsâ'yı üstün etti, kendisine yaklaştırdı; Îsâ'ya tapı kılan, rabbe tapı kılmıştır; Îsâ'ya uyan, rabbe uymuştur derse doğrudur bu söz. Tanrı Îsâ'dan daha üstün bir peygamber yolladı da onun elinden Îsâ'dan beliren şeyleri, hattâ daha da üstününü belirtti mi, o peygambere uymak gerektir; hem de Tanrı için uymak gerek, kendisi için değil. Ona tapı kılmak, ancak Tanrı içindir. Onu kendisi için değil, Tanrı için sevmek gerek. Zâti Tanrıdan başkasını sevmek de Ulu Tanrıyı sevmektir. "Sonucu rabbine varır." Yâni Tanrıdan başkası için bir şey sevsen, Tanrıdan başkası için arayıp dilesen gene o sevgi, Tanrıya varır-dayanır; onu da ancak onun için seversin sen.

Kâ'be'yi örtüyle örtmek, bir hevese uymadan başka bir şey değil;

But olmaktan kurtulup Beyt oldu ya; beyt sözündeki "y" süs olarak yeter ona (*).

(*) Bu beyit farsçadır.

"Gözlerin yaratılıştan kara oluşu, sürme çekmeye benzemez." Hani elbisenin yırtık-pırtık oluşu, zenginliğin güzelliğini, debdebesini örter ya; elbisenin yeniliği, güzelliği de yoksulların yüzlerini, güzelliklerini, olgunluklarını örter; buna benzer işte. Yoksulun elbisesi yırtıldı mı, yüreği açılır, gönlü genişler (*).

(*) Bu bölüm, notlarda belirtilen parçalardan başka, tüm olarak Arapça dır.

Baş vardır, altın taçla bezenir; baş vardır, altın taç, mücevherlerle süslü taç, onun büküm-büküm saçlarının güzelliğini örter. Çünkü güzellerin kıvrıcık saçları, aşkı çeker mi çeker; gönüllerin taht kurduğu yerdir o baş. Altın taçsa cansızdır; o gönül sevgilisini örter.

Süleyman'ın yüzüğünü her yerde, her şeyde aradık; yoklukta bulduk. Bu güzelle bunca düştük-kalktık; yokluğa râzı olduğu gibi hiçbir şeye râzı olmadı. Zâti ben, küçüklüğümden beri orospulara düşkünüm; işim-gücüm buymuş benim; bilmiyorum işte; engelleri yokluk gidermede; perdeleri o yakmada. Bütün ibâdetlerin temeli bu; geri kalanlar parça-buçuk. Hani koyunun boğazını kesmezsin de ayağına üfler-durursun; ne faydası var bunun? Oruç, adamı yokluğa götürür; bütün güzelliklerin hazneleri de ordadır. "Tanrı, sabredenlerledir."

Çarşıdaki dükkânda bulunan yenecek, içilecek, kullanılacak, alınacak şeylerin, bir sanatla ilgili nesnelerin her birinin ipucu, insanın özündeki ihtiyaçtır. Fakat o ipucu gizlidir. O şey gerekmiyorsa o ipucu oynamaz, meydana çıkmaz. Böylece her şeriatin, her dînin, her kerâmetin, peygamberlerden beliren her mûcizenin, her halin... bunların her birinin, insanın canında bir ipucu vardır; o gerekmedikçe ipucu oynamaz, görünmez. "Biz, ap-aydın kitapta her şeyi sayıp döktük, takdir ettik."

Kötülüğü, iyiliği yapan bir midir, iki midir diye (birisi) sordu.

(Mevlânâ) cevap verdi:

Karşılıklı konuşurken, işkile düşünce kesin olarak iki olur. Çünkü hiç kimse kendisine aykırı olamaz, kendisiyle karşılaşamaz. Bu yüzden de kötülük, iyilikten ayrılamaz. Çünkü iyilik, kötülük olmadıkça olmaz. Anlaşıyorlar ya, iyilikten vazgeçmek de kötülükle olur; kötülüğe düşkünlük olmasaydı kötülükten vazgeçmeye de kalkışılmazdı; hiçbir şey de meydana gelmezdi.

Hani Mecûsîler derler ya; Yezdan, iyilikleri yaratandır, Ahriman kötülükleri, istenmeyen şeyleri yaratan. Cevap verir de deriz ki onlara: Sevilen şeyler, sevilmeyen, istenmeyen şeylerden ayrılmaz ki. Çünkü istenmeyen, sevilmeyen bir tarafı olmayan sevgili bulunamaz. Zâti sevgili, istenmeyen, hoşlanılmayan şeyleri bulunmayan kişidir; fakat istenmeyen, hoşlanılmayan şeylerin yok olması, o çeşit şeyler olmadıkça mümkün değildir. Sevinç, gamın yok olmasıdır hani; amma gamın yok olması, gam olmadıkça mümkün değildir; şu halde her ikisi de, birbirinden ayrılmayan tek bir şeydir.

Bir de dedim ki:

Bir şey yok olmadıkça faydası görünmez; hani söz gibi. Sözün harfleri bitmeden, söz söylenmeden dinleyen, faydalanamaz. Ârif kişi hakkında kötü söyleyen, gerçekte iyi söylüyor sayılır. Çünkü ârif, o kınanan huydan zâti kaçır, o huya düşmandır. Şu halde o huyu kınayan, ârifin düşmanını kınamada, ârifiyse övmededir; sebebi de şu ki:

Ârif, öylesine kınanan kötü huydan kaçmadadır; kötülükten kaçansa övülmeye gider; "Her şey, zıddıyla belirir." Öyleyse ârif, gerçek olarak bilir de der ki: O adam, benim düşmanım değil, beni kınamıyor. Ben, kutlu, güzel bir bahçeyim, çevremde de duvar var. O duvarın üstünde pislikler var, tikenler var. O bahçeye yolu düşen, bahçeyi görmüyor da o duvarı, o pislği görüyor, onun kötülüğünü söylüyor.

İş böyle olunca bahçe, o dama ne diye kızsın? Bu kötü söz, bahçeye girmek için duvarı aşmaya uğraşan kişiye zarar verir. Demek ki duvarı kınayış, bahçeden uzak kalıyor; kötöleyen, kınayan da kendisini öldürmüş oluyor. Tanrı rahmet etsin, esenlik versin, Mustafâ da "Ben güle-güle öldürenim" buyurmuştu ya. Yâni benim bir düşmanım yoktur ki kızarak öldüreyim onu demektir bu. Mustafâ, o kâfir, kendi kendini yüz çeşit öldürmesin diye onu bir çeşit öldürür-gider de bu yüzden güle-güle öldürmüş olur.

30. BÖLÜM

Polis, tutmak için boyuna hırsızları arar; hırsızlar da ondan kaçır. Hırsızın polisi tutmak için araması, görülmemiş bir şeydir. Ulu Tanrı, Bayezîd'e, ey Bayezîd dedi, ne istiyorsun? Bayezîd, istememeyi istiyorum dedi. Şimdi, insanda iki hal vardır ancak; ya ister, ya istemez. Şimdilik hep istememek, insanlık huyu değildir. Kendisinden tümünden boşalmış, varlığı hiç kalmamış kişinin halidir bu. Varlığı kalmış olsaydı onda, o insanlık huyu da kalırdı; yâni isterdi, istemezdi. Ulu Tanrı onu olgunlaştırmak, tümünden şeyh yapmak istemişti. Bundan sonra da onda öylesine bir hal belirir ki oraya artık ikilik, ayrılık sığmaz, tümünden ulaşmak belirir, birlik meydana gelir. Bir şey istersin, o da kolay-kolay ele geçmez; bütün zahmetler, bundan meydana gelir; istemedin mi, zahmet de kalmaz.

İnsanlar kısım-kısımdır; bu yolda mertebeleri vardır onların. Kimisi, çalışa-çabalıya bir yere ulaşır ki içinden geçen şeyi, düşüncesine gelen şeyi yapar; insanın da elindedir bu. Fakat içine bir istek gelmesin, bir düşünceye kapılmasın; bu, adamın elinde değildir. İsteği,düşünceyi Tanrı cezbelerinden başka bir şey gideremez insandan. "De ki: Gerçek geldi, aslı olmayan gitti." "Geç a inanç ıssı; ışığın ateşimi söndürdü." İnanç ıssı, gerçek inanca tümünden ulaşırsa o, Tanrı ne dilerse onu yapar, ister onun cezbesi olsun, ister Tanrı cezbesi olsun.

Hani peygamberlerden, Mustafâ'dan sonra başkalarına vahiy gelmez artık diye bir sözdür, söylerler ya; neden gelmesin? Gelir; gelir amma vahiy demezler ona; anlamı da şu: "İnanan, Tanrı ışığıyla bakar-görür." derler hani. Tanrı ışığıyla bakan, her şeyi görür; önü de görür, sonu da; önünde olmayanı da görür, olanı da. Tanrı ışığından nasıl olur da bir şey örtülü kalır? Örtülü kalırsa Tanrı ışığı değildir o. Şu halde vahiy demeseler de vahyin anlamı var.

Tanrı râzı olsun ondan, Osman, halîfe olunca minbere çıktı. Halk, ne diyecek diye bekliyordu. Sustu, hiç söylemedi, halka bakmaya koyuldu. Halka öylesine bir hal geldi, öylesine vecde daldılar ki dışarı çıkmalarına imkân kalmadı; birbirlerinden, nerde oturduklarından haberleri bile yoktu. Yüz öğütü, yüz hutbeyle bu güzelim hali elde edemezlerdi. Öyle faydalar elde ettiler, öylesine sırlar açıldı onlara ki bunca ibâdetle, bunca öğütü bunları elde edememişlerdi. Meclisin sonuna dek öylece bakıyordu onlara, hiçbir şey söylemiyordu. Minberden ineceği zaman "İş gören imam, söz söyleyen imamdan daha hayırlıdır size" buyurdu. Çünkü sözden maksat, dinleyene fayda vermek, gönlünü yumuşatmak, huylarını değiştirmektir. Sözden elde ettiklerinin kat-kat fazlasını sözsüz elde ettiler. Bu bakımdan buyurduğu söz, gerçeğin ta kendisiydi.

Şimdi geldik şuna: Kendisine iş gören dedi amma minberdeyken gözle görülebilecek bir iş de yapmadı. Namaz kılmadı, Hacca gitmedi, sadaka vermedi, bir şey okumadı, söylemedi; hutbe bile okumadı. Anladık ya artık; iş-güç bu görünen iş-güç değil yalnız. Şu görünenler, o işin-o gücün şekli, o iş-güçse bunun canı. İşte şimdilik Mustafâ, Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin, "Sahâbem yıldızlara benzer, hangisine uyarsanız doğru yolu bulursunuz" buyurdu ya; birisi yıldıza bakar, gidilecek yolu gidilmeyecek yoldan ayırdeder, yola düşer. Yıldız, ona söz söyler mi hiç? Ancak yıldıza bakar, yolunu bulur, varacağı yere varır. Böylece Tanrı erenlerine de bakarsın; olabilir ki onlar, sende tasarruf ederler de sözsüz-lâfsız, dedi siz-kodu suz maksadını elde edersin, ulaşma, buluşma durağına götürürler seni.

Sevgiyi kolay sanan bir bana baksın;

Halim anlatır ona; korkutur onu elbet.

Tanrının dünyâsında olmayacak şeye dayanmadan daha güç hiçbir şey yoktur. Meselâ, bir kitabı okumuşsun, düzeltmişsin, harekelemişsin; birisi, yanında oturmuş, o kitabı yanlış okuyor; dayanabilir misin buna? Mümkünü yok. Onu okumamış olsaydın, ister doğru okusun, ister yanlış, bir farkı olmazdı sence; çünkü yanlışını doğrusundan ayırt edemezdin. Şu halde olmayacak şeye dayanmak, pek büyük bir savaştır.

Şimdi peygamberlerle erenler de kendilerini savaşa sokmazlar, güce koşmazlar. Önce dilerlerken, nefislerini öldürmek, dileklerinden, özlemlerinden geçmek için savaşmışlardır; bu, en büyük savaştır. Eriştiler mi, eminlik durağını yurt edindiler mi, onlara eğri-doğru, her şey açılır, görünür artık. Doğruyu eğriden ayırt ederler, görürler. Fakat gene de büyük bir savaş içindedir onlar. Çünkü bu halkın bütün işi-gücü eğridir.

Onlar da görürler, dayanırlar. Yüz tane eğriden birini söylerler; o işi işleyene güç gelmesin derler; geri kalan eğri işlerini örterler. Üstelik o eğri iş doğrudur diye onu överler de; böylece birer-birer o eğrilikleri bırakmasına çalışırlar.

Hani bir öğretmen, çocuğa yazı öğretir. Çocuk, harfleri öğrenip yazmaya başladı mı bir satır yazar, öğretmene gösterir. Öğretmene göre hepsi de eğridir, hepsi de kötü. Fakat öğretmenlik sanatı dolayısıyla hoş görür de hepsi güzel, ne de güzel yazmışsın, tuh-tuh nazar değmesin; yalnız şu harfi kötü yazmışsın; şöyle yazman gerek bir de şu harfi kötü yazmışsın der; bir satırdan birkaç harfi kötüler, şöyle yazman gerek diye ona gösterir. Çocuğun gönlüne ürküntü gelmesin, yüreği gevşemesin diye geri kalan harfleri beğenmiş görünür. Çocuk da bu beğeniye aldanır, yüreğine güç-kuvvet gelir. Böylece çocuğa yavaş-yavaş öğretir, yardımda bulunur.

Tanrı dilerse umarız ki Ulu Tanrı, Emîr'in dileklerini kolaylaştırır; gönlünde ne varsa, neyi istiyorsa verir. Gönlünde bulunan, fakat ne olduğunu bilmediği için istemediği devletleri de kolaylaştırır, verir de onları görüp seyredince, kendisine ulaşan o bağışları elde edince önceki dileklerine bakar da utanır; önümde böyle bir şey varmış, böylesine bir devlet, böylesine bir nimet varken nasıl oldu da o dileklerde bulundum diye utançlara dalar-gider. Şimdi vergi ona derler ki insanın ne vehmine gelir, ne aklından geçer. Çünkü insanın vehmine gelen şey, kendi himmetincidir, kendi miktarınca; Tanrı vergisiyse Tanrı miktarıncadır.

Şu halde Tanrı vergisi, Tanrıya lâayık olan vergidir, kulun vehmine, kulun himmetine lâayık olan değil. "Ne göz görmüştür, ne kulak duymuştur, ne de insanın hatırandan geçmiştir." Her ne kadar sen, vergilerimi umuyordun amma gözlerin gördüğü, kulakların, o çeşit şeyleri duyduğı, gönüllere onlara benzer şeylerin geldiğı nimetleri umuyordun; benim

vergimse bütün onlardan dışarı, bütün onların ötesinde.

31. BÖLÜM

Yakıyn sıfatı, olgun bir şeyhtir; güzel, gerçek sanılar da onun müritleridir. Ayrı-ayrı dereceleri var, bunların. Sanı, doğruya yakın sanı, doğruya daha da yakın sanı; böylece gider işte. Sanı, ne kadar artık olursa inanca o kadar yakındır, yalandan-yalanlamadan o kadar uzak. "Abû-Bekr'in inancı tartılsa." Bütün doğru sanılar, inançtan süt emerler de gelişirler. Bu süt emme, büyüüp gelişmede bilgiyle, işle sanının artmasına işarettir; böylece her bir sanı, inanç olur, inançta tümünden yok olur-gider; çünkü inanç haline geldi mi, sanı kalmaz.

Şu bedenler dünyasında görünen şeyhlerle müritler, o inanç şeyhiyle müritlerinin şekilleridir. Delili de şu: Bu görünen şekiller, zamandan zamana, yüzyıldan yüzyıla değişirler; fakat inanç şeyhiyle çocukları sayılan doğru sanılar, devirler geçer, yüzyıllar aşar da gene dünyada, değişmeden dururlar. Yanıltıcı, azdırıcı, yalanlayıcı sanılar da inanç şeyhinin sürgünleridir. Her gün ondan, biraz daha uzaklaşırlar; her gün biraz daha alçalırlar; çünkü her gün, o kötü sanıyı çoğaltmaya, geliştirmeye uğraşırlar. "Gönüllerinde sayrılık var da Tanrı, sayrılıklarını arttırır onların."

Deve sahipleri hurma yer, develer de tiken yer. Ulu Tanrı demiştir: "Bakmazlar mı deveye?" "Ancak tövbe eden, inanan, iyi işte bulunan başka"; "Tanrı onların kötülüklerini iyiliklere döndürür." Sanıyı bozup kötüleştirmek için uğraşmaya koyuldu mu, o anda sanıyı düzene sokmaya kuvvet olur bu uğraşma.

Bu, şuna benzer hani: Bilgin bir hırsız tövbe eder de polis olur. Hırsızken hırsızlık, yankesicilik için çalışıp uğraşması, artık adalette bulunmasına, ihsanda bulunmasına bir kuvvet olur. Önce hırsız olmayan öbür polislerden de üstündür. Çünkü hırsızlıkta bulunmuş olan bu polis, hırsızların yolunu-yordamını bilir, hırsızların halleri kapalı-örtülü kalmaz ona. Bu çeşit adam, şeyh olursa pek olgun olur, dünyada kılavuz kesilir, zamanın Mehdî' si olur.

32. BÖLÜM

Bizden kaçın, yaklaşmayın bize dediler; İhtiyacım size, nasıl çekinir, kaçırım sizden? (1)

Şunu bilmek gerek ki herkes, nerde olursa olsun, muhtaç olduğu şeyin yanı başındadır, ondan ayrılamaz. Her hayvan, muhtaç olduğu şeyin yanı-başındadır, onunla beraberdir. "Muhtaç olduğu şey, ona babasından da yakındır, anasından da; onunla bitişiktir o"(2) muhtaç olduğu şey, onun bağıdır, onu bir yular gibi o yana bu yana çeker-durur.

Bir adamın kendi kendini bağlamasına imkân yoktur; çünkü insan, bağdan kurtulmayı ister. Bağdan kurtulmak isteyen bağlanmayı istemesine imkân yok. Öyleyse kesin olarak onu, bir başkası bağlamıştır. Meselâ sağlık isteyen kendini sayrı etmemesi gerekir. Çünkü hem sayrılık istemesine, hem de sayrı istemesine imkân yok. Madem ki muhtaç olduğu şeyin yanı başındadır; muhtaç olduğu şeyi verenin de yanı başındadır o. Madem ki yularlıdır; yularını çekenin, kendisine yular takanın da yanı başındadır. Yalnız gözü yulardadır da o yüzden üstün değildir, o yüzden değersizdir o. Gözü yuları çekende olsaydı yulardan kurtulurdu; yuları çeken, yular kesilirdi ona. Çünkü yularsız,

yuları çekenin peşine düşmez de o yüzden yular takılır ona; gözü, yuları çekende değildir. Hasılı "Büyüyüp bir hortuma dönen burnuna yakında, bir damgadır, vururuz" Madem ki yularsız peşimizden gelmiyor; biz de ağzına, burnuna gem vuralım da istemeden çekelim-sürüyelim onu.

Sekseninden sonra oyun olur mu derler;

Ben de sekseninden önce oyun olur mu dedim(3)

Ulu Tanrı, kendi lûtfundan ihtiyarlara öylesine bir çocukluk bağışlar ki çocukların haberleri bile yoktur ondan. Çocuklar, dünyâyı yeni görmüşlerdir; bıkmamışlar, usanmamışlardır dünyâdan; bu yüzden çocukluk, onları yep-yeni bir yaşayışa atar da sıçratır, hoplatır, güldürür onları; oynama isteği verir onlara. Bu ihtiyar da dünyâyı yeni görür.

Gerçekten de ihtiyarlığın kadri pek yüce;

Saçlar ağarmaya başladı mı yeniden oyuna dalıyor insan.(4)

Demek ki ihtiyarlığın ululuğu, Tanrı ululuğundan artmada; kadri, Tanrı yüceliğinden yücelmede; çünkü Tanrı ululuğunun baharı beliriyor. Güz mevsimine benzeyen ihtiyarlık o baharı yenebilir mi, güzlük huyunu bırakmaz mı? Böyle bir şey olsa Tanrı baharının üstünlüğünün arıklaşması gerekir; bir dişin düşmesiyle Tanrı baharının gülmesi azalır; bir saçın ağarmasıyla Tanrı ihsanının yeşilliği kaybolur-gider; güz yağmurlarının yağmasıyla gerçekler bahçesi sararır-solar demektir. "Tanrı, zâlimlerin dediklerinden çok

yücedir, münezzehtir o sözlerden."

(1) Bu beyit Arapça dır.

(2) Tırnak içindeki cümle Arapça dır.

(3-4) Aynı şiiirden olan bu iki beyit de Arapça dır.

33. BÖLÜM

Onu vahşi bir hayvan şeklinde gördüm. (*) Üstünde bir tilki postu vardı. Tutmak istedim. Küçücük bir odadaydı; deliklerden dışarıya bakmadaydı. Derken ellerini kaldırdı; şu yana-bu yana sıçramaya koyuldu. Sonra onun yanında Tebrizli Celâl'i gördüm. Bir hayvan şeklindeydi; benden ürktü. Yakaladım onu; beni ısırarak istiyordu. Başını ayağımın altına aldım, adam-akıllı ezdim onu; içinde ne varsa dışarıya fırladı. Ondan sonra derisinin güzelliğine baktım. Bu deriye dedim, altın, mücevher, inci, yakut, bunlardan da kıymetli şeyler doldurulsa değer. Sonra da dedim ki: Ben alacağımı aldım; a ürkek hayvan; sen dilediğin yere kaç; ne yanı görürsen o yana sıçra. Zâti o, yenilmeden korktu da o yüzden sıçradı; oysa ki kutluluğu, yenilmesindeydi.

Gerçekten de o, akan yıldızların âni hareketlerini ve bundan başka daha da bâzı şeyleri gösteriyordu sanki. Onun gönlüne, her şeyi anlama dileği geldi. Fakat bu yolu tutup her şeyi bellemeye çalışan ve bundan tat duyan herkes, bunu elde edemez; buna imkân yoktur. Çünkü ârifin öylesine bir hali vardır ki bu tuzaklarla avlanamaz; bu av, ne kadar düz ve sağlam olursa olsun, bu tuzaklarla avlanmaya da lâayık değildir.

Anlayışlı birinin, kendisini anlayabilmesi, ancak ârifin elindedir. Hiçbir kimse, o istemezse ârifi anlayamaz. Sen pusuya oturmuşsun; avlanmak istiyorsun. Av sa seni görüyor; ne

kurduğunu, ne düzende bulunduğunu da görüyor. Av, dilediğini yapabilir; geçip giderken senin tasarladığın yoldan senin pusu kurduğun yerden geçmez; kendi bildiği, dilediği yoldan geçer-gider.

"Tanrının yeryüzü genişir." "Onun bilgisinden, dilediği miktardan başkasını kavrayamazlar." Sonra bu incelikler, senin diline, senin anlayışına düştü mü, incelikleri kalmaz ki; hattâ sana ulaştıklarından bozulur-gider onlar, Hani bozuk olsun, düzgün olsun, ârifin ağzına düşen, anlayışına-kavrayışına ulaşan her şeyin, Tanrı yardımlarıyla, Tanrı lûtuflarıyla örtülüp bambaşka bir şeye döndüğü gibi.

Sopayı görmez misin hele? Mûsâ'nın elinde nasıl değişti, sopalığı kalmadı. Hannâne direğiyle Peygamber'in elindeki çöp, Mûsâ'nın ağzındaki duâ, Dâvûd'un elindeki demir de böyle; Dâvûd'a karşı dağlar da böyle; bunlar da oldukları halde kalmadılar, olduklarından bam-başka bir hale döndüler. İşte ince anlamlar, dualar da karanlık, beden âlemine bağlı bir ele düşerlerse oldukları gibi kalmazlar.

Senin varlığın sende oldukça

İbadet bile etsen Kâ'be meyhâneye döner.

"Kâfir, yedi mîdeyle yemek yer." Bilgisiz döşemecinin seçtiği şu eşek sıpası da yetmiş mideyle yemek yiyor; bir mîdeyleyse bile öyle geliyor adama. Çünkü sevilmeyen adamın her şeyi, her işi sevilmez. Sevilenin yaptığı her şey sevimli görünür.

Döşemeci burada olsaydı yanına gider, ona öğüt verirdim; onu evden atıp kendinden

uzaklaştırmaya dek de yanından ayrılmazdım. Çünkü o, döşemecinin kanını, gönlünü, canını, aklını bozuyor. Keşke şarap içmek gibi kötülüklere alıştırsaydı onu; çünkü bunlar, yardımcının yardımlarıyla düzelir-gider. Oysa ki o, evi seccâdelerle doldurdu. Ne olurdu döşemeci, onu bu seccâdelere sarıp da yaksaydı; döşemeci, ondan da kurtulurdu, şerrinden de; çünkü o, yardımcı hakkındaki inancını bozuyor, göz göre-göre önünde alay ediyor, kovuculukta bulunuyor da döşemeci susup duruyor, kendini öldürüyor âdeta.

Döşemeciyi tesbihlerle, virdlerle, namazlarla avlamış. Dilerim Tanrı, bir gün döşemecinin gözlerini açsın; elbette açar; açar da ne yoksunluklara düştüğünü, yardımcı Tanrının rahmetinden ne kadar uzaklaştığını görür, eliyle başını keser onun; ona der ki: Beni öldürdün; bütün suçlar bende toplandı; bütün kötü işlere ben daldım; kötü işlerimi, azgın, bozuk inançlarımı, evin bir bucağında otururken sırtıma yüklenmişim; bunu böyle gördüler; bunları yardımcıdan gizliyordum; hepsini de sırtıma yüklenmişim; oysa, ondan gizlediklerimi hep anlıyordu da ne diye saklıyorsun diyordu bana; canım, elinde olana and olsun, o gizli şekilleri bir çağırsam hepsi de birer-birer önüme gelir, ap-apaçık görünür; kendini gösterir, halinden haber verir. İbâdet yolunu tutarak kulları Tanrı yolundan azdıran, onların yollarını kesen bu çeşit yol kesicilerden Tanrı kurtarsın mazlumlari.

Padişahlar, savaşlarda bulunamayan şehir halkına, savaş erlerinin savaşını seyrettirmek, düşmanların başlarını nasıl kestiklerini, kellelerin meydanda nasıl yuvarlandığını, erlerin saldırısını, geri çekilişini, kaçışını göstermek için meydanda top-çevgen oynatırlar. Meydandaki bu oyun, gerçek savaş göstermek için bir usturlaptır sanki. Tanrı ehlinin namaz kılması, semâ 'etmesi de buna benzer işte. Gizlilik âleminde kendilerine has olan Tanrı buyruklarına nasıl uyduklarını, Tanrının yapma dediği işlerden

nasıl çekindiklerini göstermek içindir namazları, semâ'ları. Semâ'da nağmeler irşâd eden, namazdaki imama benzer; semâ edenler de ona uymuşlardır. Nağmeci, ağır ırlarsa semâ' da ağır olur, hızlı ırlarsa semâ'da hızlaşır. Bu da, özden gelen, içten duyulan yap, yapma diye buyruk verenin buyruğuna uymayı gösterir.

(*) Bu cümle Farsça, ondan sonra bu bölüm, bir beyitten başka sonuna dek Arapça dır.

Fîhi Mâ Fîh 3'de devam edecek..

Yayın Listemiz >>> Sayfa 83

Yayın Listemiz

Aşağıdaki e-Kitap ve programlar sizin için hazırlanmıştır.

www.yorumsuz.net.tc adresinden

Ücretsiz indirebilirsiniz !.

Düşüncenin Yeni Dünyası

yorumsuz

www.yorumsuz.net.tc

- Dua ve Zikir -1-
- Fîhi Mâ Fîh -1-
- Cinlerin Deşifresi
- Gizli Gülşen -2-
- O'ndan İşaretler
- Ölümünden Sonra Yaşam
- Tam 12'den Vuran Sözler
- Düşmanın Kardeşin Değildir
- Yeni Keşifler -3-
- Altın Tavsiyeler -2-
- Altın Tavsiyeler -1-

- Tayy-i Mekân (Mekan Değiştirme)
- Hayat Ağacı (Kundalini)
- Etkili Sözler 5 / Mesnevi Bahçesi
- Metafizik Kaynaklara göre 3. Dünya Savaşı
- İbret
- Beyin Fırtınası -Online Sohbetler
- Enneagram /Materyalist mistisizm akımı
- Benim Adım CENİN -2-
- Benim Adım CENİN -1-
- Meşhurların Rüyaları- Kapıları Aralayan Şifre
- Orta Dünya'nın İşgali
- Muhyiddin-i Arabi-Risalelerden Alıntılar
- Ortadoğu - Vaat Edilmiş Topraklar
- Kuantum Düşüncede İslami Motifler
- Terör Tekeli A.B.D.
- İnsan ve Din -2-
- İnsan ve Din -1-
- Amerika'nın Matruşkası
- Aşk Penceresinden Asr-ı Saadet
- Dünyayı Yöneten gizli Örgütler

- Okunası, Çok Önemli Konular
- Cuma Notları -2-
- Avrupa Birliğine NEDEN HAYIR !
- Kur'anla Kucaklaşmak
- Psikolojik Harekât
- “B” SIRRINA ERMEK
- Gerçeğin Öğretisi/TASAVVUF
- Oruç'un Sırları
- Türkiye ya “Büyük Türkiye” olacak ya da “Yok” Olacak !
- Yeni Keşifler -2-
- İstihbarat
- Bilinç Ötesi Boyut RÜYALAR
- Parapsikoloji ve Parapsikolojik Harp
- Kıyamet Halleri
- CFR ve Yeni Dünya Düzeni
- Yorumsuz Seyir
- Yeni Büyük Oyun / Yeni Soğuk Savaş
- İnternette Tıp Haberleri -1-
- Yeni Keşifler -1-
- Ölüm Terapisi

- Ölmeden evvel Ölmek
- Cemil Meriç Anısına
- Vatikan'ın Gizli yüzü
- İz Bırakanlar
- Sonsuz Boyuta Açılmak – Zikir
- Bilinmeyen Vatikan II
- Cuma Notları I
- Bilinmeyen Vatikan I
- Tapınak Şövalyeleri - Gizli Dünya Devleti
- Günün Yorumu
- Allah'ı Bilmek
- Tsunami Altındaki gerçekler -H. A. A. R. P
- Sorgulayan Beyinlerin Kendine Soruları
- Allah indinde DİN 2. Bölüm
- Avrupa Birliği'nin Türkiye Politikaları
- Allah indinde DİN 1. Bölüm
- Mir'at ül İrfan (İrfan Aynası)
- G. O. P ya da HAÇLILAR MI?
- AVRUPA BİRLİĞİ VE CHRISTENDOME KAVRAMI
- MARDUK ya da KAOS

- [Astroloji-Program] Astro Yükselen
- GİZ’li Gülşen 1
- Depresyon
- Psikospiritüel Kriz
- [Astroloji-Program] Yıldızlar Altında
- Aynadaki Evren
- Din’i Anlamada Reform
- Tao’cu Uygulamanın Temelleri (Kültür Serisi-1)
- En Büyük Sır- İlluminati Şeytani Bilinci
- MARDUK ‘Yakın Gelecek ‘ mi?
- Metafizik Mucizeler ya da Yanılgılar
- Kur’an-ı Kerim Meali (Microsoft Reader formatında)
- Hz. İbrahim’in Mirası Hz. Musa’nın Asa’sı ve KUNDALİNİ
- Dik Bahçene Solayım!
- Uzaylılar
- Düşünen Beyinlere Hiç Okunmamış Yazılar II
- Sonsuzluğu kucaklamış aşkın sembolü Hallac-ı Mansur
- Din, Maneviyat, Psikoloji, Psikiatri
- İbn Arabi ile ilgili araştırma Serüvenim
- Evrenin Sırları

- Etkili Sözler III
- Beynimizi Kim Kullanıyor ?
- Yorumsuz Katalog (Güncellendi)
- Zamansızlık (timelessness)
- Hangi Evreni Algılamaktayız?
- Gönül Uyandırma
- Kıyametin Deşifresi
- Yorumsuz Katalog
- Çağdaş Bakışla Allah
- Taş'taki Güç... Mutluluğunuz için...
- Etkili Sözler II
- Çağdaş Bakışla Cennet, Cehennem
- Rüya Yorumu
- Kader Gerçeği
- Evrensel Sırlar
- Rüyanın Dışındaki Rüya
- [Astroloji-Program] Canopus
- Düşünen Beyinlere Hiç Okunmamış Yazılar
- Holografik Beyin ve Evren
- Mesajlar I

- Uzaylıların İçyüzü
- Tanrı yok Allah var
- Reenkarnasyon Aldatmacası
- Astroloji-Yeni Millennium 'un Popüler Bilimi
- [Astroloji-Program] Planetium
- Modern Bilim ZİKİR 'i Keşfetti
- Etkili Sözler I
- Yıldızların Altında
- Çağdaş Bakışla Din
- [Astroloji-Program] PopHR